

Merhabalar gönül dostlarımız.

“İnsan, nisyan ile maluldür” denilmiştir.

Bazen Rabbini, Peygamberini, hakkı-hakikati, yapılan bir iyiliği, bazen de kendisine tevdi edilen *“emaneti”* unuttur insanoğlu...

Lakin unutulmamalıdır ki beden ülkemiz maddi-manevi unsurlarıyla birlikte emanettir bizlere.

Onu hor kullanamaz, haram yollara süremez, Yaradan’dan gayrisına sevk edemeyiz.

İlahî ente maksûdî ve rızâke ve likâike matlûbî

Ve âtinâ mahabbeteke ve ma’rifetek

Buna göre insana düşen bütün benliğiyle Rızâ-yı İlâhî’ye ermeye, Mahabbetullâh’a visâle ve en-nihâye Ma’rifetullâh’ta fenâ bulmaya sa’y etmektir.

“el-Emîn” Hz. Peygamber’in kemâl sıfatlarından birisidir.

Çünkü Rabbinin emanetini layıkıyla yerine getirendir O...

Peki, kişinin rahat ve huzur içerisinde hayatını idame ettirdiği, düşüncesini özgürce ifade edip ibadetlerini yerine getirebildiği vatani kendisine bir emanet değil midir?

Hemen her karışı Allah adına, Peygamber aşkına ve din uğruna canlarını hiçe sayan kahramanların aziz hatıralarıyla dolu olan vatan toprakları;

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ

Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan şühedâ

Cânı, cânânı bütün varımı alsın da Hüdâ

Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ

dizeleriyle tasvir olunabilir ancak!

Vatan olmasa ne kalır geriye insandan, insanlıktan?

Vatani vatan yapan manevî değerlerdir elbette.

Amma vatanınız yoksa hangi değer, değerini muhafaza edebilir ki!

Ezanımdan alışıp tekbîre,

Buldunuz mutluluk, imanımla...

Vatan ettim sizi ey topraklar

Beş vakit damgalayıp alınımla

İslâm sancağının düştüğü topraklar eğer bu topraklar ise,

Onun düştüğü yerden kalkması ve yeniden dalgalanması da bu topraklarda vuku bulacaktır bi-iznillâh.

Aziz vatan evladı ve siz değerli pirdâşlar!

“Allah, hiçbirimizi dünyada vatansız, âhirette imansız bırakmasın!”

Allah’a emanet olunuz...

İçindekiler

Emaneti Yüklemek
Abdullah Demircioğlu / 3

Çağların Psikiyatristi Tasavvuf
Dr. Zafer Tortum / 5

Bir Hadis Bağlamında "Özlenen Toplumsal Yaşam"
Yrd. Doç Dr. Abdulkadir Macit / 13

Cenabı Allah'ı Sesli Zikir (Cehri Zikir) / 4
Zülcenâheyn / 24

Kaside-i Bür'e
Tufan ATMACA / 8

Çıkar Postu Aradan, Kalsın Seni Yaradan!
Yalçın ALBAYRAK / 10

Çocuk ve Dayak
Yeşim Gezmiş TORTUM / 11

Bir Olalım, Diri Olalım, Beraber Olalım
Muhammed ELDEM / 15

Toplumsal Süreçte Bireyselleşme Gruplaşma
Ayşegül SAYIN / 16

Divan-ı Kebir'den / 18

Geldi Geçti Ömrüm Benim
Yunus EMRE / 20

Hanyalı Nuri Osman Divanı'nda Şeriat, Tarikat, Hakikat, Ma'rifet
Edebali KARABIYIK / 21

Her An Gidecek Gibi Yaşamak...
Ayşe DEMİRCİOĞLU / 23

Nefsin Kötü Hasletlerinden Haset
Mizan / 27

Kalbin Tasfiye ve Tezkiye Edilmesi
Prof. Dr. Dilaver GÜRER / 29

Ankâzâde Köstendili Halil Efendi'nin
Tuti İhsan Efendi'ye Mektubu (11. Mektub) / 31

Kişi Noksanını Bilmek Gibi İrfan Olmaz
Dr. Durak Pusmaz / 33

Lâilâhe illallâh
Zül-Cenâheyn / 36

İsmail Rûmî Kadiri Âsitanesi
Mustafa ÖZDAMAR / 37

Rabbi Erini
Prof.Dr. Mustafa KARA / 38

Yola Düşüp Dosta Gitmek /3
Dr. Mustafa TATÇI / 39

Kıssadan Hisseler
Oktay YETİŞKİN / 41

Ricâlü'l-Gayb
Serkan ZEYBEKER / 42

Mümin Kul ve Dünyanın Hali / 45

Kitap Tanıtımı / 48

Emaneti Yüklenmek

Abdullah DEMİRCİOĞLU / İFEG Rektörü

Semâvât ve arza, emanet yüklenmek murâd olundu da onlar kabul etmediler, mazeret beyan ettiler, **“Biz yapamayız ya Rab, bizi mazur gör!”** diye yalvardılar, yakardılar. Cenâb-ı Allah da onların bu mazeretlerini kabul buyurdu. İnsan bu emaneti yüklendi.

Bu ifadeler, yani **“emanetin dağlara yüklenmek istemesi”** Kur’ân’ın ifadesidir. Bu emanete kim ne kadar riayet ediyor hususu da ayrı bir konudur. O husus Ceza gününde ortaya çıkacaktır.

Tevdi edilen emanette ne kadar esrar mevcuttur, bunların bilinenleri varsa da bilinmeyenleri de vardır.

Ağırlaşan hayat şartları, fertler üzerinde kötü tesirler meydana getiriyor. Dinin emirleri çiğneniyor, haramlar işleniyor. Cemiyetler hallaç pamuğu gibi atılmış... İçki, zina, faiz, adam öldürme, her gün ortaya çıkan en-vai çeşit günahlar insanlığı derinden etkilemektedir.

Teknolojinin getirdiği yeniliklerin faydaları yanında tahrip edici zararlarının olduğu artık apaçık ortada-

dır. Bir lokma ekmek için, az bir menfaat temin maksadı ile birbirlerini boğazlayanlara, şehirleri köyleri yıkıp yakanlara, küfre hizmet edenlere, güzellerin en güzeli son din İslâm'ı bırakanlara, bâtıllar peşinde koşanlara ne demeli! Gerçek şu ki, bu devirde uhuvvetimizi sağlamlaştırmalıyız. Fakirleri gözetmeli, sadakalarımızla ve hayırlarımızla yaradan yüce Mevla'ya bir adım daha yakın olmalıyız. O bize yakınlardan daha yakındır. İnsanların O'ndan kaçmaları anlamsızdır.

Kaçalım ama nereye kadar

Kaçalım ama ne zamana kadar

Kaçalım ama dünyanın dışına çıkamayacağımıza göre, o halde kaçış ya da kurtuluş yok! Ne zamana kadar, ha bugün ha yarın diyerek kaçsak da, seneler tükenir, ömrün de sonu gelir. Bir de bakarsın ki seneleri içine alan ömür tükenmiştir. O halde kurtuluş da yok. Dönüş O'nadır. Şunları dikkatli okuyalım ve unutmayalım.

"Kul bana nafilerle yaklaşır. Böylece o kulu severim. Gören gözü, işiten kulağı, tutan eli, yürüyen ayağı olurum."

İşte böyle buyurmuş Rasûlullah Efendimiz...

Şimdi sormanın tam yeridir. Göz, kulak, el, ayak ne işe yarar? Bunu hep biliyorsunuz. Burada dikkatimizi çeken bir anlatım var. El ve ayaklar yanında, beş duyu organlarından gözle kulak örnek verilmiş. Koku alma duyusu burun, dokunma duyusu deri, tatma duyusu dil muaf tutulmuş gibi duruyor. Hadi el ayakla da dokunma duyusuna zımnen işaret var denilirse de, kudsi hadiste daha kim bilir ne derin manalar gizlidir.

Emaneti muhafaza sadedinde, kimseye haksızlık etmemek, zulmetmemek, haksız yere cana kıymaktan uzak durmak, giybet etmemek, nemimeden, buhtandan sakınmak, kul hakkına tecavüz etmemek

gerekir. Bunlardan kaçınırken, malını, dinini, namus ve haysiyetini muhafaza etmek, neslini korumak da emanet olarak sırtımıza yüklenmiştir. Haksızlığa uğramışız, malımız elimizden alınmak isteniyor, vermemişiz, bunun için gerekeni yapmışız, bundan dolayı da çevremizdekiler bizi ayıplamış, kötü olarak tanıtmış, aleyhimizde iftiralar yapmış, yalan söylemişse, yapanlar kul haklarını üzerlerine geçirmişlerdir. Yahut malımızı, canımızı korurken ölmüş olursak şehid oluruz. Bu uğurda öldürmüş olursak nefsi müdafaa

olacağından indallah günahkâr olmayıp, sorumlu değiliz. Tam aksine me'cur bile oluruz. Dağdaki çoban sürüyü gasp etmek isteyen eşkıyayı öldürürse, mesul değil, oturduğu evine baskın yapıp öldürmek isteyen kişiyi ev sahibi öldürse, yaralasa günahı yoktur. Öldürdüğü için sorumlu değildir. Başını kırıp, gözünü kör etse şer-i ahkâmda kadı ona ceza vermez, kendisine göz, diş gibi azalara verilen zararlardan dolayı da diyet ödetilmez. Çünkü insanın malı canı muhteremdir. Nahak yere onlara dokunmaya kimsenin hakkı yoktur. Aynı şekilde vatanımız mukaddes varlıklarımızdandır.

Yukarıda giybet, nemime olarak geçmişti. Bazı fâcir kimseler din, devlet, millet aleyhinde konuşuyorlar. Bunların kötülüklerini, yaptıkları veya yapacakları şenaaatleri ifşa edip anlatmak, ne giybettir ne de günahdır. Tam

aksine bunları anlatmak herkese tanıtmak üzerimize düşen bir görevdir ki, âlem şerlerinden sakınsın. Bu hususta Aleyhissalâtu Vesselam Efendimiz'in emri açıktır.

"İnsanlar, onların kötülüklerinden korunup sakinmaları için işlerinde fışk u fücûr dolu fâsıkların yaptıkları şeylerin neler olduğunu açıklayınız" (1)

(Suyûtî, Câmiu's-Sağîr)

Dağdaki çoban sürüyü gasp etmek isteyen eşkıyayı öldürürse, mesul değil, oturduğu evine baskın yapıp öldürmek isteyen kişiyi ev sahibi öldürse, yaralasa günahı yoktur. Öldürdüğü için sorumlu değildir. Başını kırıp, gözünü kör etse şer-i ahkâmda kadı ona ceza vermez, kendisine göz, diş gibi azalara verilen zararlardan dolayı da diyet ödetilmez. Çünkü insanın malı canı muhteremdir.

Çağların Psikiyatristi Tasavvuf

Dr. Zafer TORTUM

İslami ilimler içerisinde Psikoloji bilimine en yakın ilim tasavvuftur. Çünkü tasavvuf; nefis terbiyesi, dünyevi isteklerin kontrolü, insanın kişiliğinin gelişimi gibi psikolojinin de ortak konuları ile yakından ilgilenmektedir. İslâm psikolojisinin esasları gerçekte anlamda İmam-ı Gazâlî tarafından ortaya konmuştur. O, İhyâu 'Ulûmi'd-Dîn adlı eserinde sistemli iç gözlem, davranış tahlilleri gibi psikolojik açıdan değere sahip metotlar kullanmış, yorum ve analizlere yer vermiştir.

Günümüzün modern olduğu zannedilen, psikoloji ilminin kurucusu Sigmund Freud'dur. Psikanalizin kurucusu Freud, Yahudi bir ailede yetişip sonra da ateist olan birisidir. Psikanalizi, ruh çözümleme gibi tarif etse de aslında anlattığı nefis-i emmâredir. İnsanın yarısını (nefis) anlatıp, ruhun varlığını kabulmemiştir. Nefsi, din dışı alana taşıyıp; çeşitli psikolojik deneylerle zenginleştirerek; bilinç, bilinçdışı

denen kavramlarla yeni keşifler yaptığını zannetmiştir. Nefs-i emmâre bataklığından insanı çıkaracağını sanmıştır. Tıpkı, insanın sadece balçıktan yaratıldığını zannedip, böhürlenerek Allah'ın emrinden ve dinden çıkan İblis gibi... Oysa insana balçıktan şekil veren Rabbimiz ona ruh üfleyip "**Eşref-i Mahlûkat**" olarak yarattı.

Materyalistler ve sosyalizm dini, uyuşturucu bir afyon olarak nitelemişlerse de bugün uyuşturucu ve alkol bağımlılığına modern tıp tam olarak çare bulamamakta ve artık çoğu psikiyatrist bu hastalara manevi psikoterapi önermektedir.

Tasavvuf; nefis ve ruh sağlığına manevi psikoterapi (psikolojik tedavi) uygulayan ve asırlardır mükemmel çözümleriyle insanın nefis denen şeytandan korunmasına yardımcı olan ilahi hikmet ve feyzlerle dolu bir deryadır. Ruh sağlığı en mükemmel olan insan

hiç şüphesiz türlü türlü sıkıntılara sabredip şükreden Peygamber Efendimizdir ki O:

“İnsanlardan Rabbinin en iyi tanıyan kimse nefsinin en iyi tanıyanıdır” (İmam Maverdî, Edebu'd-Din ve'd-Dünya) buyurarak nefsimizi iyi tanımamızı ve onun hilelerinden kurtulma yollarını bize göstermiştir.

İşte tasavvufî yol ile insan, nefsinin tanıyıcı ve ona göre tedbirini alır. Narsizm (bencillik) hastalığının manevi psikoterapisini en iyi şekilde yapar. Mesela; Üftade Hz.lerinin (k.s), Aziz Mahmut Hüdai Hz.lerine (k.s) tuvalet temizletmesi, kadı olarak tanınırken intisabının hemen sonrasında pazarda ciğer sattırması; Taptuk Emre'nin (k.s) dergâh için Yunus Emre'ye (k.s) yıllarca odun toplatması gibi.

Ruhi hastalıklar denen sıkıntılarda aslında ruh hastalanmaz. Ruh sıkıntıları nefisten kaynaklanır. Nefis bedeninin atmosferi gibidir. Hava, su, ateş gibi “OL” emri ile Yüce Allah (c.c) tarafından yoktan yaratılmıştır, dini emirler yerine özgür olmayı ister. Ruh ise Allahü Teâlâ'dan (c.c) bir nefha (soluk) olduğu için yaratıcıya inanmak ve ibadetlerdeki nur ve feyz ile beslenmek ister. İnsan, inanç ve ibadetten uzaklaştıkça nefis azgınlaşır, ruh zayıflar, solgunlaşır ve ruhi problemler vukua gelir.

Yusuf Suresi 53. Ayette Rabbiniz buyuruyor ki:

“Nefis aşırı derecede kötülüğü emredicidir” Eğer iç dünyamıza nefsimiz değil de Ruhumuz hâkim olursa insan bu gayyadan kendisini kurtarabilir.

Allah (c.c) gönderdiği Peygamberler ve İlahi kitaplar ile insanın ruh sağlığını koruyup, ruhi sıkıntılardan kurtulması için bir yol göstermiştir. İman ve ibadetler, beden ve ruhen sağlıklı olmamıza ve dünya-ahiret saadetine giden yolu açmaya vesile olmaktadır.

Günümüz Türkiye'sinde maalesef batı güdümlü psi-

kolojik tedavi yaklaşımları etkisini halen sürdürmektedir. Örneğin; Müslümanlarda intihar oranının batıya göre çok düşük seviyelerde olmasının bilimsel araştırmasını yapan elle tutulur bir çalışma mevcut değildir. İnsanın kendisini tanımasını sağlayan üç zekâdan ikisi olan duygusal ve rasyonel zekâ alanları, batının sözde değerleri ile parçellenmiş ve bize de ithal edilmiştir. Oysa İbn Arabiler, Hz. Mevlanalar, Yunus Emreler, bize ait ve bu konuda başvurulacak

eserleri olan değerlerimiz değil mi? Bugün ABD'de Mesnevî Şerif manzum eserler arasında en önlere yer almıyor mu? Kişinin kendisini tanımaya yaranan, diğer bir zekâmız ruhsal zekâmızın gelişmesi ise İslam'ı dinamik yaşayıp, her gün kabımıza mümkün olduğunca hikmet ve marifet incilerinden doldurmamıza bağlı. Hikmet ise nefsi bilmekle başlar.

Yunus Emre'nin buyurduğu gibi: “İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir. Sen kendini bilmezsen, bu nice okumaktır” Kendini bilmek; sadece kitap okumakla olmaz, ruhu derinden etkileyen Tasavvufî terbiye ile olur. Bir Mürşid-i Kamil'den feyz alınır. Tevazu, zerafet, hürmet, edep ve muhabbet ile Efendimiz'in (s.a.s) ahlakı ile ahlaklanmak gerekir. O zaman insan nefsinin kötülüğü emredici boyunduruğundan sıyrılıp, ruhi hastalıklarını iyileştirir.

İşte tasavvufî yol ile insan, nefsinin tanıyıcı ve ona göre tedbirini alır. Narsizm (bencillik) hastalığının manevi psikoterapisini en iyi şekilde yapar. Mesela; Üftade Hz.lerinin (k.s), Aziz Mahmut Hüdai Hz.lerine (k.s) tuvalet temizletmesi, kadı olarak tanınırken intisabının hemen sonrasında pazarda ciğer sattırması; Taptuk Emre'nin (k.s) dergâh için Yunus Emre'ye (k.s) yıllarca odun toplatması gibi.

Modern Psikoloji ile Tasavvuf arasında çeşitli farklılıklara değinecek olursak;

- Psikolojinin amacı insan davranışlarını incelemek, kontrol etmek ve insanın akıl sağlığını koruyarak kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. Tasavvufun hedefi ise insana önce kendini tanıtmak, ruh sağlığını koruyarak insanın kendini aşmasını sağlamak ve sonra da Allah'a ulaşmayı öğretmektir.

- Psikolojik tedavi hasta ile psikoloğun diyalogu et-

rafında dönerken tasavvufta ise bir ilâhî tecrübe söz konusu olduğundan değişim, derin ve süreklidir.

- Modern psikolojinin en fazla 100-150 yıllık bir geçmişi vardır. Tasavvuf ise en az on iki-on üç yüzyıllık bir tarihe sahiptir. Bu yüzden tasavvuf, psikolojiyi pek çok alanda aşar.

- Psikoloji madde ve fani dünya ile sınırlı iken tasavvuf sonsuz bir âlemlerle irtibatlıdır. Hatta tasavvufun kemâl olarak ileri sürdüğü hastalıklar psikolojide hastalık, hezeyan olarak ele alınabilmektedir.

- Psikolojide başarısızlık durumunda sunabileceklere pek fazla bir şey yoktur. Oysa tasavvuf her durumda insanın yalnız olmadığını, başarı ve başarısızlıktan çok insanın bu iki durumdaki hâlinin önemli bulunduğunu öne çıkarır.

- Tasavvuf, İslâm ile bağlantısını her zaman sürdürmüştür. Modern psikoloji din ve maneviyâtı neredeyse hayatın dışına çıkarmıştır. Fakat günümüzde bazı psikiyatristlerin görüşü: Sınır ve ruh hastalıkları ve hatta bunların başlangıç dönemleri olan rûhi davranış bozuklukları hallerinde, tedavi için, ilaçlar yanında yapılacak tek şey manevi psikoterapidir.

Çağımızın tüketim toplumlarında (özellikle batıda); nefis maddi olarak doyum sonrası manevi bir boşluğa düşmektedir. Sürekli; ben, bana diyen bencillik ilkesine sahip olanlar, devamlı hava ile şişirilen balon misali bir noktadan sonra patlama yaşamaktadır. O yüzden; maddi refah düzeyleri üst seviyede olmasına rağmen majör depresyon ve intiharlardan kurtulamamaktadırlar.

Allah (c.c) Ruh ve bedeni bir bütün olarak yaratmıştır. Nefsani yaşamın iç dünyasına hâkim olduğu kişiler Psikosomatik hastalıklar (kronik yorgunluklar, halsizlikler, mide-bağırsak ülserleri, spastik kolon, tansiyon vb.), kaygı-korku-stres bozuklukları gibi rahatsızlıklar oluşabilmektedir. Sufi hayatın amacı olan, ruhu ibadet ile geliştirme hayata geçirilirse; sıkıntı ve dertler birer zevk olmakta ve bunlar, sabır ile hak yolda ilerleme kriteri varsayılmaktadır. Huzur ve mutluluğu dı-

şarda değil (başkasının mal, mülk ve mutluluğunda) kendi içinde aramaktadır. Böylece hayat ve olaylar hakkında pozitif düşünme hâkim kılınır ve suizan, gıybet ve kötü söz ve davranışlara müsaade edilmez. İnsanın başkasına yaptığı kötülükler, iç dünyasını ve psikolojisini rahatsız eder. Başkalarına yapılan kötülükler bir şekilde sahibinin psikolojisini etkiler ve onu huzursuz eder. Mutlu olmak isteyen insan başkalarının âhını almamalıdır. Kendi bütünlüğünü korumak isteyen başkalarına zarar vermemelidir.

İşte bu Tasavvuf yolu; asırlar boyunca Psikanaliz yaparak ruhlara şifa olmuştur. Bunu; nefsanî yapıyı kır, düzelt, ruhunu ibadet ile besle telkinleriyle yapmıştır. Nefis; Allah rızası için, kendisine ağır gelen işleri yapmak ve çeşitli mahrumiyetlerle (oruç, çile, vb.) ezilir ve terbiye edilir. Ruh ise, Zikirle nurlanır ve feyizyâb olur.

İnsanın inanç gibi müthiş bir hazinesi mevcut ve içinde büyük bir âlem yatıyor. Nefis, İslam ve Tasavvuf olmadan anlaşılmaz.

İlim, kendini bilmektir ve kendini bilen Rabbini bilir. Kişi, dış etmenlerden (Medya, internet, kötü çevre vb.) sürekli zehir almaktadır. Bu zehir uzun vadede insanın ruhi ve bedeni dengesini bozabilmektedir. Bu olumsuz etkilerin panzehiri : **“İslam’ı özümseyip, gerçek manada yaşamaktır.”**

“Açın gözünüzü! Allah’ın dostları üzerine ne korku vardır, ne de onlar mahzun olurlar.” (Yunus sûresi, 62)

Tasavvuf yolunu tuttum giderim

Bütün kötülükleri attım giderim

Zikrullahtan başka zevk yoktur bana

Dünyayı bir pula sattım giderim.

Sanmayın pişman olacaksınız

Sanmayın yolda kalacaksınız

Bilin ki siz sorulacaksınız

Aklımla bu yolu tattım giderim.

Zülcenaheyn

- Psikolojide başarısızlık durumunda sunabilecekleri pek fazla bir şey yoktur. Oysa tasavvuf her durumda insanın yalnız olmadığını, başarı ve başarısızlıktan çok insanın bu iki durumdaki hâlinin önemli bulunduğunu öne çıkarır.

Benî Âdem'in

Efendisine

Şiirlerin Efendisi Olan Na'tlar - 13

*Kasîde-i Hendek
Abdullah b. Revâha (r.a)*

Tufan ATMACA

Değerli okuyucularımız, Ekramü'l-Ekramîn olan Rabbimizin "Selam" ismiyle sizlere tahiyâtlarımı sunuyorum. Önceki yazılarımızda değerli Hocamız Zülcenâheyn Abdullah Efendi'nin **Kasîde-i Bür'e** derslerini işlemiş ve dahi bu kasîdelere ilham olan Ashâb-ı Kiram'a geçmiş bulunuyoruz.

Bu yazımızı kâinatın yaratılmasına vesile olan Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimizin ilk mahbûblarından olan sahabî efendilerimizin kasîdeleriyle devam edelim. Onlar arasında sıralama yapmam doğru olmaz ama burada samimiyetinden dolayı vesile-i sebep-i nüzul olan Abdullah b. Revâha'yı (r.a) anmadan geçemeyiz. Ensardan olan Hazrecli Mute Şehidi Abdullah b. Revâha'yı (r.a) anarak şefaatlerine nail olalım.

Hz. Peygamber Efendimizi bizatihi medheden bu sahâbi hakkında şu sözleri söylemiştir:

'Şüphe yok ki kardeşiniz bâtil ve boş söz söylemez!' medhine nail olmuş kimsedir.(1)

Ebû Muhammed Abdullah b. Revâha (v.629) Hazrec kabilesinin Benî Hâris kolundandır. Muhadramûn şairlerinden olan Abdullah b. Revâha'nın (r.a) okuma yazma bilen, hatta İbranice bilen biri olduğu söylenmektedir. Hassas bir şair ve iyi bir hatiptir, İkinci Akabe Biatı'nda Medineli on iki nakibten birisi olmuştur. Hz. Peygamber'in (s.a.s) idari görevlere layık gördüğü sahabedendir. Ayrıca o, Peygamber Efendimizin (s.a.s) özel kâtipleri arasında yer alır.(2)

Şiir sanatını Hz. Peygamberi ve İslâm dinini savunmak ve müşrikleri hicvetmek için kullanmıştır. Yine onun için Mahbûb-i Kibriyâ (s.a.s):

'Şiirleri müşrikler üzerinde oklardan daha etkilidir' buyurmuştur. Şuarâ suresinin son ayetlerinde;

'Şairlere sapıklar uyar, onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misin?' (Şuarâ sûresi, 224-226) indiğinde;

"Allah benim de şair olduğumu biliyor, demek ki ben de onlardanım..." diyerek teessürünü belirtmiş. Bunun üzerine Hz. Allah:

'Ancak iman edip iyi işler yapanlar müstesna ...'
(Şuarâ sûresi, 227) buyurmuştur.(3)

Bu Peygamber aşığı ulu sahabi, Hendek/Ahzâb harbinde; hendek kazılırken toprağı taşıyanlara yardım ederken toza toprağı bulunan Rasûlullâh Efendimize şu dizeleri ithaf etmiştir:

Vallahi, Allah bize hidayet etmemiş olsaydı hidayete eremezdik.

Ne zekât verir ne namaz kılardık

Kâfirler bize saldırdılar

Onlar fitne çıkarmak istediklerinde biz bundan çekindik

Bizden yardım istendiğinde geldik

Yardım isterken de bize güvenin

Yâ Rasûlallah, sana canımız fedâ olsun, kusurlarımızı bağışla

Yâ Rabbi, düşmanla karşılaştığımızda ayaklarımızı yerinde tut

Ve üzerimize sabr u sebat ihсан et

Biz senin fazl u kereminden müstağni değiliz.(4)

Abdullah b. Revâha'nın (r.a) aynı zamanda çok iyi bir hatib olması hasebiyle Mûte'ye hareketinde bir daha göremeyeceğı Habibine şu sözleri söyledi:

"Geride kalan hurmalıkta kendisine veda ettiğim Zât'a;

O en hayırlı uğurlayıcıya, en hayırlı Dost'a selâm olsun!"(5)

Mûte'ye gelindiğinde harp kızışmıştı ve Peygamber Efendimizin müjdelediğı komutanlık sancağı ona geçmişti. Bu arada nefsiyle olan mücadelesini şu hitapla anlatıyor;

'Ey nefsim! Ben, seni kendime boyun eğdireceğim diye yemin ettim. Sen, buna ya kendiliğinden razı olursun, ya da bunu sana zorla kabul ettiririm!

Müslümanlar, toplanmışlar, bağıyorlar. İçlerinden 'İnnâ lillah ve innâ ileyhi raciün' diyen ağlamaklı sesler yükseliyor.

Anladığım kadarıyla, sen pek Cennetten hoşlanmamış görünüyorsun!

Yıllardır, hâlâ itmi'nana ermemişsin!

Ey nefsim! Sen şimdi öldürülmezsen, daha hiç ölmeyecek misin ki?

İşte ölüm gelip çattı! Arzu etmediğın halde!

Eğer, o iki kişinin yaptığını yapar, şehitliğı tercih edersen, en isabetli işi yapmış olursun!

Eğer, gecikirsen, bedbaht olursun!

Aç olmasına rağmen eline geçen bir parça eti de Alt-taki sözleri söyledikten sonra attı;

"Sen hâlâ dünyada boşazla meşgulsün!"

Ve özlediğı şehitlik makamına çarpışarak yükseldi Hz. Abdullah b. Revâha (r.a)!(6)

Daha birçok şiiirleri de olan bu ulu sahabiden bir örnek vererek o Kutlu Nebi'ye Selamlarımızı iletmek istiyoruz.

Hatalarımızın düzeltilmesi ve doğru yola iletilmemiz niyazında bulunarak dualarınızı bekliyorum.

Yüce Peygamberimiz, Ümmetinin Mevlâsı Efendimize salât ve selâmımızı ilimler adedince iletiyoruz.

Abdullah b. Revâha (r.a) şefaathlerini dileyerek ve dahi Hocamızın teveccühüne mazhar olmayı arzu ediyor, çalışmalarımızda muvaffakiyetler diliyor ve tesirini halk etmesini Yüce Halık'tan istiyoruz.

Ya Rab, Kurbiyyet-i İnsân-ı Kâmil nasip et!

Ve âhiru da'vâhüm ve eni'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn.

Bâkî ve Kevserî selamlar...

(1) Sargon Erdem - Hulusi Kılıç, "Abdullah b. Revâha", DİA, I, 129.

(2) Erdem - Kılıç, "Abdullah b. Revâha", DİA, I, 129.

(3) Erdem - Kılıç, a.g.md., DİA, I, 129-130.

(4) Velid Kassâb, Dîvânü 'Abdillâh b. Revâha ve Dirâse fî Sîretihî ve Şi'rih, s.139-140; Erdem - Kılıç, "Abdullah b. Revâha", DİA, I, 130.

(5) Salih, SURUÇ, Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı - Medine Devri, Nesil Basım Yayın, İstanbul, 1997, s.448-449.

(6) Salih, SURUÇ, Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı - Medine Devri, Nesil Basım Yayın, İstanbul, 1997, s.453-455.

Çıkar Postu Aradan, Kalsın Seni Yaradan!

Yalçın ALBAYRAK

Nefs, tasavvufi olarak, **“kendisinde iradi hareket, his ve hayat kuvveti bulunan latif buharlı bir cevherdir”** şeklinde tanımlanır. Kötülüğü emreden manasında anlaşıldığı gibi, Allah (c.c) tarafından insana üflenen ve **“rûh-ı Rahmânî”**, **“ilahi ben”** manasında da kullanılmıştır.

Nefs yola gelir mi? Gelmese bu kadar çalışma, kitap, bilgi, onunla ilgili menakıp olur mu? Olmaz tabi. Yola getirenler olmuş ki zahire, kalem eliyle kâğıda yazılmış.

Nefs bir yanıla kötüyü ister!

Mevlana Hazretleri (k.s); **“Ya görüdüğün gibi ol, ya olduğun gibi görün!”** demiş. Peki, bu nasıl olacak? Öyle ya dilimin söylediği gibi içimin olmasını istesem; mesela namaz kılip, ibadet etse dışım (zahirim), nefis bunlara muhalefet eder içerden. O vakit görüdüğüm gibi olmaz içim.

Ya olduğum gibi görünsem. Yani nefsim nasılsa öyle davransam, zahirim (dış amellerimi) nefsimin istediği gibi yapsam nasıl olur? Yani oruç tutma dese nefsim tutmasam, namaz kılma, zikir etme, ibadet ve taatten uzak dur dese bende etmesem olur mu? Hâşâ böyle olun mu demek ister acaba Mevlana hazretleri? Böyle demese gerek. Zira bu durumda kişi fasık olur, asi olur Rabbine. O vakit çözüm ne ola?

Çözüm nefsin İslâm'ın emirlerine uydurmalı. Emirleri ister hale gelmeli kişinin özü. Namaz kılarken namaz kılmak zor gelirse kişiye; zorlarsa nefsi onu, o da onu zorlayıvermeli. Öyle ya o sana muhalefet ederse, sende ona muhalefet ediver. Orucu tutarken sana zorluk mu çıkarıyor içerden, sende onun istediği bazı isteklere muhalefet ediver başka zaman.

Peki, bunu nasıl bilir insan? O sesi herkes duymakta içinden. O sana muhalefet ettikçe sende ona muhalefet ediver.

Allah dostlarından birisi; bakmışlar ki bir kuyu kazıyor. Sonra yanına bir kuyu daha kazmış. Amma ikinci kuyudan çıkan toprakla birinci kuyuyu doldurmuş. Sonra üçüncü kuyuyu kazmış. Oradan çıkan toprağı

da ikinci kuyuya doldurmuş. Bunu görenler sormuşlar; Nedir bu işin hikmeti diye. Cevap vermiş hazret:

“Nefsim beni meşgul etmek istedi. O beni meşgul edeceğine ben onu meşgul etmek istedim.” [Nefehatü'l-Üns min Hadaratı'l-Kuds, Evliya Menkıbeleri]

Böyle yaparak zikir, fikir, ibadet etmek istediğim zaman nefsim bana muhalefet edecek olursa ona bu yaptırdığım kuyu kazma işini hatırlatıveririm. Böylelikle **“beni gereksiz şeylerle meşgul etmesin!”** deyivermiş hal diliyle.

Yine büyüklerden birinin canı (nefsi) elma istemiş. Gitmiş pazara elma tezgâhının önüne durmuş. Elmaları biraz koklamış. Demiş ki nefesine:

“Sana bu kadarı kâfidir (Elma yemek senin neyine!)” deyip muhalefet edivermiş nefesine. [a.g.e] Böyle nefislerine muhalefet edivermişler Allah dostları.

Kişi biraz da kendisi bilmeli kendisine (benliğine) nasıl karşı çıkacağını.

Ee ne demişler: **“Çıkar postu aradan kalsın seni yaradan!”**

Peki, post nedir? Öyle ya yaradan Rabbinle senin aranda duruyor. Mal, heves, makam, hobi, ıyal, dünya sevgisi... vs. Allah ile senin aranda duran her şey post olsa gerektir. Eğer bu sayılanlar Allah için araç değil de senin amacın olduysa hepsi birer engel olmuşlardır.

Bizi bu durumdan kim kurtarabilir? Manevi doktor kurtarabilir. Nerde bulunur bu doktor? Nasıl bulunabilir? Dersen eğer;

“Zifiri karanlık gecede eline kandil almış birisi nasıl fark edilirse, onlar da arayıcısına karşı kendilerini fark ettirirler elbet!” Amma arayan kişi samimi olmalı. Özünde dürüst olup, nefsinden azade olmayı istemeli. Yoksa kuru kuruya arıyorum ama bulamıyorum dememeli.

Allahu a'lem

Vesselam...

Yeşim Gezmiş
TORTUM

Çocuk ve Dayak

Çocuklarımıza bu hayatta öğretmek istediğimiz şeylerden biri öfke dürtülerimizi nasıl kontrol etmemiz gerektiği olmalıdır. Öfkesini kontrol edemeyen ebeveyn elbette bunu çocuğuna da öğretemez. Çocuk bunu güçlüler, zayıflara vurabilir veya istediği gibi davranabilir şeklinde algılayacaktır.

Bu zincir genelde baba, anneyi döver; anne çocuğu, çocuk ise kardeşini döverek yani taklit ederek ilerler. Çocuk problemlerin kaba kuvvetle çözülebileceğini düşünür. Bazı ebeveynler ise ben çocuğumu seviyorum arada sırada vurmalarım onu etkilemez şeklinde bir savunma mekanizması geliştirerek kendilerini haklı çıkarırlar. Hele hele bu vurmalara seni bırakır giderim; annen olmam; baş belası çocuk gibi sözlerde eklenince çocuğun özgüveni tükenir gider.

Yapılan araştırmalar dayak atılan çocuğun zekâ düzeyinin normalden düşük ilerlediğini göstermiştir. Çok katı olmak çocuğun kalbini kırar, saldırgan veya çekingen yapar. Çocuğu dövmek ahlakını bozar, onu yalana sevk eder. Allah korkusunun dışındaki bütün korku vasıtaları insan için zararlıdır. Çocuk anne, ba-

bayı onlardan korktuğu için güçlü olana kadar mecburen dinler; oysa onları sever ve kalplerini kırmaktan korkarsa ömrünün her döneminde onları sayar ve önemser.

Peygamberimiz (s.a.s) çocuklara hoşgörülü yaklaşmış, ilgi göstermiş, şakalaşmış, onlarla oyun oynamıştır. Onları taklit yoluyla eğitmiştir. İbn-i Abbas'ın ona bakarak abdest almasını buna örnek verebiliriz. Bizlerde yavrularımızdan bıkmamalı ve şikâyetçi olmamalıyız. Hiç iletişim kurmadan, sevgisini-saygısını kazanmadan, onlarla oynamadan ve hatta onlarla birlikte ağlamadan, kendilerince olan dertlerini dinlemeden nasıl bu büyük emanete İslam'ı anlatabiliriz. Döverek mi Müslüman yetiştireceğiz.

Sabır ne güzel haslet! Sanki bizler hatasız mıyız? Ya bizi de hatalarımızdan dolayı sürekli küçümseyip, dövselerdi, adam yerine koymasalardı? Düşünün ve kendinizi onların yerine koyun. Empati yapınca ne kadar onur kırıcı oldu değil mi?

"Şefkatli olmayana merhamet edilmez." (Buhârî, Edeb/18)

Tedip, edep verme demektir. Dünyevi ve uhrevi konularda kişinin ümit ve korku arasında (beyne'r-racâ ve'l-havf) tutulması gerekir. Dikkat edelim Kur'an, Allah'ın rahmeti ile ümit verirken, adalet ve cezasıyla; gadab ve celaliyle de korkutur. Peygamber (s.a.s):

"Henüz tıfil olan çocuklarınızı dövmeyin!" (Deylemî) buyurmuştur. Tıfil kelimesi doğumla, temyiz (buluğ) arasındaki çocuklar için kullanılmaktadır. Temyiz yaşına gelip de namaz kılmama gibi konularda cezai yaptırımlar varsa da bunlar birçok şarta bağlanmıştır. Sabretmek, örnek olmak, doğru anlatmak, yüze vurmamak, darp şeklinde iz bırakacak şekilde vurmamak, üçten fazla vurmamak gibi birçok sınırlandırmalar getirilmiştir. Unutmayalım ki Allah Resulü (s.a.s) bu yöntemi kullanmamıştır ve şöyle buyurmuştur:

"Herkes'e derecesine göre davranın." (Ebû Dâvûd, Edeb/22) Yine başka bir hadiste:

"Akılları nisbetinde ikabda bulunun." (Suyutî, Câmiu's-Sağîr, 4/299)

Çocuk tedibinde kendi aklımıza göre değil, onların aklına uygun düşecek cezalandırmalar yapılabilir. Sahabeden Hz. Peygambere (s.a.s) yakınlığı ile bilinen Hz. Enes on yıl kendisine hizmet ettiğini, işlerin her defasında O'nun arzuladığı şekilde olmadığını, buna rağmen bir defacık ne vurduğunu, ne ayıpladığını ne de **"Onu niye yapmadın?"** diye hesaba çekmediğini, kazara hanımlarından biri **"Keşke şöyle yapsaydın"** şeklinde müdahale edecek olsa:

"Bırakın çocuğu! O, Allah'ın murad ettiğinden başka bir şey yapmamıştır." dediğini nakletmiştir.

İslam âlimleri dayaktan çok rıfkla/yumuşak huylulukla muameleden yana olmuşlardır. Din güzel ahlakıdır. En vahşi hayvanlar bile terbiye ile ehlileştiriliyor. **"Terbiyede lisan-ı hâl, lisan-ı kâlden entaktır/üstündür"** denmiştir. Yani insanın hal ve hareketi, sözünden daha etkilidir. Her müslüman ilahi emirlere uyarak kabalık ve sertlikten uzaklaşmalı, iyilik ve merhametle muameleyi prensip edinmelidir. Allah Rasûlü (s.a.s):

"Bir kimse yumuşak davranmaktan mahrum ise hayrın tamamından mahrumdur." buyurmuştur. (Müslim, Birr/75)

Yine konumuzla ilgili olarak 'hilm' kelimesine değinmek istiyorum. Hilm; yumuşak huyluluk, ağır başlılık,

sabır ve temkinli olmak demektir. İntikam alma kudretine sahipken, tahammül etmek, öfke ateşini söndürmek, kızmamak heyecana kapılmamak anlamına gelir. Bir âyet-i kerimede:

"Şüphesiz ki ALLAH çok iyi bilendir, hilm sahibidir" (Hacc, 59) buyurulmuştur. Yine:

"(Ey Peygamber!) Sen Allah'tan bir rahmet ve lütuf olarak onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, onlar, etrafından muhakkak dağılıp gitmişlerdi bile. Artık onları bağışla, günahlarının affını iste..." buyurulmuştur. (Â-i İmrân, 159)

Ayet ve hadislerin ışığında bir düşünelim. Allah, Rasûlü'ne bile yumuşaklığı öğütlerken; bin bir kusuru olan bizlerin, elimizin altındakilere nasıl davranmamız gerektiğini tekrar tekrar düşünmemiz gerekmez mi?

Evet; gönül sürurumuz **Zülcenâheyn** ne güzel ifade etmiş:

Bütün varımı alsalar

Taş üstüne koymasalar,

Gece gündüz ağlatsalar,

Ben yine İllallah derim.

Âlem dolsa fitne fesat,

Kötü ahlakı söküp at.

Nefis, düşman gelse kat kat,

Ben yine İllallah derim.

Çocuklarımıza sinirlendiğimiz zaman, sabır ve namaz ile Allah'a dua etmeliyiz. Sakinleşmek için Kelime-i Tevhid'in sırrına sarılabiliriz.

Hasbünallâh ve ni'mel vekil diyerek desteği yine Mevlâ'dan beklemeliyiz.

Allah, Ümmet-i Muhammed'e İslam ahlakı ile ahlaklanmayı nasip eylesin.

Âmin.

Bir Hadis Bağlamında “Özlenen Toplumsal Yaşam”

Yrd. Doç Dr. Abdulkadir MACİT

Merhum Ali Ulvi Kurucu, hatıralarını anlattığı muhteşem kitabında Hz. Peygamber'in ümmetine emrettiği dokuz hasleti dedesi Hacı Veyiszâde'nin yorumlarını da katarak gayet sarih bir şekilde izah etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s) mezkûr hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Rabbim bana dokuz ahlâkla ahlâklanmamı, dokuz hasleti, dokuz huyu ahlâk edinmemi emrediyor. Ben de size ey ümmetim, bu dokuz huyu ahlâk edinmenizi emrediyorum. Bu dokuz haslet şunlardır: Allah'tan korkunuz, Adaletli olunuz, Zenginlikte de fakirlikte de iktisattan ayrılmayınız, Konuşmanız zikir olsun, Susmanız tefekkür olsun, Bakışınız ibret almak için olsun, Zulmedeni affediniz, Gelmeyene gidiniz, Vermeyene veriniz.” [Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, Prof. Dr. İbrahim Canan, C.16t, Akçağ Yayınları, Ankara, s.317]

Evelemirde eğer hakikaten bizler, bu hadise uysak, dünyada ve ahirette mesut ve bahtiyar oluruz. Uymadığımız zaman ise fert, toplum ve ümmet olarak hepimiz için fitne ve perişanlık muhakkaktır. Çünkü hadis-i şerifin başında Efendimiz, **“Rabbim bana dokuz ahlâkla ahlaklanmamı emrediyor; ey ümmetim ben de size emrediyorum”** buyurmuştur. Açık ki, Peygamberinin emrine uymayan, muhalif yollara giden bir ümmet fitneye uğrar, perişan olur.

Bu hadis gereğince ilkin gerek vahdette, gerek kesrette Allah'tan korkacaksınız. Gerek yalnız başına kaldığınızda ve gerekse de halkın arasında, kalabalık içinde bulunurken Allah'tan haşyet duyacaksınız. Allah korkusu; Allah'ın her yerde, her an, zaman ve mekânda hazır ve nâzır olduğunu unutmamaktır. İşte bu ahlâk, bu duygu her güzelliğin başıdır. Zaten bu şuura bürünen bir kimse, Allah'a asi olamaz ki... Çünkü Allah görüp duruyor; hazırdır, nâzırdır. O'nun gördüğünü ne polis görebilir, ne jandarma görebilir ve ne başka bir kimse görebilir.

İkinci olarak gerek ferah ve huzur anlarında, gerekse öfke ve gazap hallerinde, daima adâletle davranacak, hakkı söyle-

yeceksiniz. Elbette bu çok zordur. Zira münafıklığın alâmetlerinden birisi de kızdı mı taşar, haddini aşar, ağzına geleni söyler. Haddini aşar, yani adâletten uzaklaşır; kızdırmaya gelmez, içini döker.

Üçüncü olarak gerek zengin, gerek fakir, bolluk veya darlık hâlinde, iktisattan ayrılmayacaksınız. İsrâf etmek yoktur. *"Ecanım, Allah verdi!"* diyerek israf etmek, boşa harcamak, fakire vermemek doğru değildir. Zira israf yapacak zamanda değiliz... Ne gençler var, okuyacak, âlim olacak, adam olacak.

Diğer taraftan konuşmanız zikir, susmanız tefekkür ve bakışınız ibret almak için olmalıdır. Yani bir Müslümanın bedeni bütün hasletlerinin maksadı Allah'ın rızasına matuf olacaktır. Zira Allah katında insan eylemleri şekle göre değil niçin yapıldığına göre anlam kazanmaktadır. Sonuç olarak insanın eylemleri Allah rızası için olacak. Bu konuda En'âm suresi 162. ayette Rabbimiz; **"Ey Muhammed! De ki: "Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir"** buyurarak insanın işlevlerinin niçin olması gerektiğini gayet açık bir şekilde hatırlatmaktadır. Kelam zikir, sükût tefekkür ve nazar ibret için olacak.

Efendimiz, **"Ben ahlâkın en yüksek şekillerini tamamlamak için gönderildim."** [Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 8; Ahmed b. Hanbel, 2/381] buyurmuşlar. Sahabe-i kiram, **"Üstün ahlâki vasıflar nelerdir ya Rasûlallah?"** diye sormuşlar. Efendimiz de, işte bu son üç kaideyi söylemişlerdir:

"Zulmedeni affediniz. Gelmeyene gidiniz. Verme-yene veriniz!"

Bu hadise ve vurguladığı üç haslete göre şayet Müslüman kardeşlerinden bir kimse size kötülük mü etti, onu, yani kötülüğü dokunanı affedeceksiniz. Size bir zararı dokunduğunda: **"İnsandır yahu, kasten yapmaz, Müslüman Müslüman'a zulmetmez, hata etmiştir"**, diyeceksiniz. **"Allah benim sabahtan akşama kadar kaç tane hatamı affediyor!"** diye düşüneceksiniz. Allah'ın ahlâkıyla, Rasûl'ünün ahlâkıyla ahlaklanmak vardı ya, işte: Size zulmedeni affedeceksiniz.

Size gelmiyor mu? Siz ona gideceksiniz... İhtiyacı vardı, istedin vermedi mi? İhtiyacı olduğundan vermemiştir diyeceksiniz, ona lâzım olunca siz vereceksiniz. Elinde yoksa arayıp bulacaksınız...

Maksat: Müslüman Müslüman'dan kopmasın... Rasûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.s) işte böyle davranmaktan râzı değildir.

Asla unutmamak gerekir ki, Peygamber Efendimiz (s.a.s), Müslümanları tarif ederken iki elini birbirine geçirmiş **"Müslümanlar böyle olmalı"** [Müslim, Birr/18, VI, 1999] buyurmuştur. Yine Efendimiz (s.a.s), Müslümanları bir binanın tuğlaları gibi birbirine kenetlenmiş olarak vasfetmiş, bunu sadece söylemekle kalmamış, kardeşliği bizzat uygulamaları ile göstermiş, gönüllere işlemiş, aşılabilir ve İslâm kardeşliğini Müslüman toplumun en önemli özelliği haline getirmiştir. Müslümanlar bilmişlerdir ve bilmelidirler ki, Allah'ın namazı kılın emri ile kardeş olun emri arasında, oruç tutun emri ile kardeşinin gıybetini yapmayın emri arasında, hacca gidin emri ile *kendin için istediğini kardeşin için de istemek* emri arasında fark yoktur.

İlk Müslümanlar takvanın gereği olarak kendi nefislerine din kardeşlerini tercih etme örneğini en güzel şekilde sergilemişlerdir. Bu yüzden birbirlerini incitmemeye çalışmış ve birbirlerine güzel hitaplar da bulunmuşlardır. Peygamberimiz (s.a.s) bir gün Hz. Ömer'e **'Ya Uhayye'** diye hitap eder. Hz. Ömer diyor ki: **"Resulullah bana öyle bir kelimeyle hitap etti ki dünya bana verilse idi bu kadar sevinmezdim. Bana 'sevgili kardeşim' dedi.** [Buhârî, İman/22; Müslim, Eymân/38]

Kardeşlik hukukunu özümsemiş olan sahabeler kardeşlerini arkasından savunmuş, din kardeşine yöneltilen eleştirileri kendilerine yapılmış gibi kabul etmişlerdir. Din kardeşinin gıybetinin yapılmasına izin vermemişlerdir. Birbirlerini Allah için uyardıktan da imtina etmemişlerdir. Ebû Zerr el-Gıfârî tartışma esnasında dayanamaz, Bilâl-i Habeşî'ye **'Ey siyah kadının oğlu!'** diye hitap eder. Bilâl-i Habeşî o gün ikindi namazına çıkamaz. Efendimiz (s.a.s) **"Bilâl nerede"** diye sorunca oradakiler; **'Ebû Zerr, Bilâl'e aşağılayıcı bir ifadede bulundu'** dediler. Efendimiz, Ebû Zerr el-Gıfârî'yi yanına çağırır. **'Ey Ebû Zerr sen hâlâ cahiliye anlayışını mı taşıyorsun?'** diye ikaz eder. Ebû Zerr el-Gıfârî'nin üzerine kaynar su dökülmüş gibi olur. Bu halde Bilâl-i Habeşî'nin evine gider, yüzünü kapının eşiğine koyar ve **'Ey Bilâl, o siyah ayağınla beyaz yüzüme basmadıkça ben buradan başımı kaldırmayacağım'** der. Bilâl-i Habeşî onu ayağa kaldırır ve **'Bu yüz basılmaya değil, öpülmeye layıktır'** diyerek onunla kucaklaşır. Ağlaşırlar ve birbirlerine haklarını helal ederler.

Geliniz, bizler de Rasûlullah'ın (s.a.s) hadiste buyurduğu üzere ahlak sahibi olalım ve İslam kardeşleri olarak yaşayalım. Unutmayalım ki, böyle davranırsak Rabbimiz, toplumumuzda var olan pek çok olumsuzluğu olumluya, belaları hayra, kötülükleri iyiliklere döndürecekler.

bir diri Ola beraber lım

Muhammed ELDEM

Öncelikle, Allah'a (c.c) hamd, O'nun son Nebisi Efendimiz Hz. Peygamber'e (s.a.s) salât ve selam olsun.

İslam, temelde insanlığın kıyamete kadar ki süreçte ona hayatı anlamlı kılacak mesajlarla yüklüdür. Bunlardan birisi de, birlik ve beraberlik kavramıdır. Âdemoğlunun yaratılışı itibarıyla zayıf ve aciz oluşu sebebiyle onun, bütün işlerini kendisinin tamamlaması düşünülemez.

Doğumla birlikte başlayan, hayat serüveninde, insan ilk aşamada gelişimi ve beslenmesi için annesine muhtaçtır. Tabi ki, hayatımızda gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde bile toplumdaki diğer bireylerin yardımına ve desteğine ihtiyacı vardır. Bu da birlik ve beraberliğin önemine işaret etmektedir.

Bu konu hakkında Cenâb-ı Allah, bir ayet-i kerime de şöyle buyurmaktadır:

“Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınıksız sarılın. Parçalanıp, bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de o, kalplerinizi birleştirmişti. İşte onun bu nimeti sayesinde sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz.” (Âl-i İmrân Sûresi, 103)

Müslümanlar olarak, yaşantımızda hayati öneme sahip olan birlik ve beraberlik olgusu yukarıdaki ayet-i kerimede ve diğer birçok ayet-i kerimelerde defalarca vurgulanmaktadır. Günlük hayattan, somutlaştırma açısından örnek verecek olursak; toplumumuzda farklı yetenek, branş, meslek gruplarından insanlar yaşamakta olup, herkesin geçimini sağlamak amacıyla yaptığı bir mesleği vardır. Hayatındaki diğer ihtiyaçlarını karşılamak için diğer alandaki mesleklerin tamamını icra etmesi imkânsızdır. Bu nedendir ki öğretmenin bir doktora, doktorun bir terziye onun bir başka meslek erbabına ihtiyacı vardır. Bu anlamda

insanoğlunun (zatını) bağımsız yaşamayacağı, birlik ve beraberlik içinde yaşamının zorunluluğu öne çıktığını, net bir şekilde görmektediriz.

Peygamberimiz de (s.a.s) birlik ve beraberlik konusu hakkında şöyle buyurmuşlardır:

“Müminler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acıtmakta ve birbirlerine korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzvular da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.” (Buhârî, Edeb/27; Müslim, Birr/66)

Peygamberimizin (s.a.s) bir müminin nasıl davranması ve nasıl olması gerektiğini belirtilen diğer müminlerin ayrışmaları onların birlik ve beraberlik hali içerisinde olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Günümüzde bakacak olursak, müslüman âleminde olan zulümler, haksızlıklar ve birçok olumsuz tablolara, karşımıza çıkan bu olaylara acaba az önce zikrettiğimiz hadis çerçevesinde bakabiliyor muyuz? Bunun üzerinde düşünmeye ihtiyacımız var. Müslüman kanının oluk oluk aktığı, çok küçük yaşta kanlara kıyıldığı, bir taraftan müslüman âleminin sessizliği epey sorumsuzca ve anlamsızca değil mi? Nispeten yapılan yardımlar bu bağların kopmadığını, birlik beraberlik anlayışının İslam coğrafyalarında geçmişten günümüze devam ettiğini göstermiştir. Bu anlayışın daha da kuvvetlenerek artmasını, müslüman âleminin içerisinde bulunduğu durumdan kurtularak, ayağa kalkmasını Yüce Rabbimden niyaz ediyorum.

Gönülleri aydınlatıp, idrakleri açması hasebiyle, konuyu bir ayet-i kerimeyle bitirelim.

“Allah ve Rasulü'ne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.” (Enfâl Sûresi, 46)

Toplumsal Süreçte Bireyselleşme Gruplaşma

Ayşegül SAYIN

Son zamanların en büyük kaosunu bilgi oluşturuyor. Doğru yanlış ortaya atılan, yazılıp çizilen, iddia bombardımanı altındayız. Cephaneimiz tıka basa dolu kuşkusuz. Bu cephaneyi gerekli gereksiz, isabetli isabetsiz tasarruf etmekte ne yazık ki masumun canını yakıyor.

Siyasi konuların hemen her ortamda konuşulduğu bir dönemden geçiyoruz. Bu, bir bakıma güzel olmakla birlikte, sakıncalara da gebe olan bir durum hâliyle... Zira bilenin bilmeyenin, konuya vakıf olanın olmayanın bir şekilde sentezlendiği bir sürecin ortasında sağa sola yalpalıyoruz. Bir adım birine atıp diğerinden on adım kaçarken gereksiz ya da anlamsız bir düşmanlığın arasında tarafgirsizliğin canımızı yakacağı düşüncesiyle bir ortam, bir dünya kuruyoruz kendimize.

Nihayetinde sosyal olan, hak ve özgürlüklere sahip olan her bireyin; siyasi düşüncesini beyan etmesi ve fikir edinmesi, edindiği bu fikri meşru yollarla hayata geçirmesi en doğal hakkıdır. Fakat yaşadığımız dönemden önce bir fikri olmadığı, siyasetten olanca uzak durduğu halde; şu andaki bilgi karmaşasının içinde, doğrunun yanlışın netleşmediği bir ortamda

siyasi fikir edinmek birey için arafta kalmakla eşdeğer. Hele birbirinden farklı düşüncelere ve çevreye bir şekilde fikir veya meyil bağı varsa yanmayın gitsin haline. Zira birey fikir ayrılıklarının yoğun yaşandığı dönemde gerek alenen gerekse sinsi bir elle illa taraf olma zorunluluğu ve dayatmasıyla kuşatılmakta. Dolayısıyla bu da toplumları bir şekilde aşırı kutuplaşmalara sürüklemekte...

Hâlbuki onca düşünür, onca düşünce gördü bu dünya. Nice ideolojiler öne sürdü, nice fikirler geliştirdi. Hangisi kati suretle kabul edildi? Hangisi ebediyete kadar hükmünü icra edebildi. Kesinlik var mı peki? Tek doğru mümkün mü? O vakit kişiler üzerinde illa ben doğrucum baskısı kurmak onları fanatizmin gayya kuyusuna atmak olmaz mı? Oysa gökkuşağı renklerinde de yaşamak mümkünken hayatı... Bu minvalden soruların sıkça sorulması lazım aslında ve ötelenmemesi ve ertelenmemesi lazım...

Ama ne var ki aşırı tarafgirlik dönemlerinde birey olarak özgürce düşünmenin karmaşasını yaşar insan. Bu karmaşanın en aza indirgeneceği durum ise ya bir seçeneğe sıkı sıkı bağlanıp kolektif hareket edecek, bir

gurubun içinde yönlenecek ya da sair zamanda yaptığı gibi tam gayret uzak kalacak gündemden, guruplardan, kendini tam manasıyla özgürce ifade edemediği her türlü oluşumdan... Bu da tabii kişinin yalnızlaşması ve soyutlanması anlamına gelecek iyiden iyiye.

Zira insanın yapısı güvensizliği kolay hazmedemez. Risk alamaz. Risk oluşturacak hemen her şeye karşı mesafelidir. Kaygıyı bünyesi kaldırmaz. Ana rahminden dünyaya adımını atar atmaz kendini güvenli bir limanda hissetmek ister. Huzur arayışı ta o günden başlar. Bu güveni bulamayınca ise beşer şaşar durumu peyda olur. Yani Yerkes-Dodson yasası olarak bilinen kaygı anlarında en doğal en basit işlevleri dahi hayata geçiremez. Yani en doğal yeteneği olan düşünme yetisini dahi kullanamaz.

Kolektif hareket etme tam da bu durumlarda oldukça elzem bir vazife üstlenir. İnsan toplumsallaşma isteği duyar. Yani toplumun fikrine ayak uydurmak ister. Yönlendirilme gereksinimi vardır. İki seçeneği vardır; ya denizi tek başına kayıkla geçecektir ya da kolektif düşünüp kaygılardan uzak kalacaktır! Ya topluma uyar ya da tek fikir olmanın riskini alıp toplumdan dışlanır! Ama toplumdan dışlanma korkusuyla genel olarak topluma ayak uydurmak daha kolay kapağı çıkar. Çünkü daha en baştan sürüden ayrılanı kurt kapar düşüncesiyle yetiştirilmiştir.

Konuyu daha da açacak olursak; grup ve birey çatışması modern kentleşmeler döneminde farklı boyutlara ulaşmıştır. Eskinin, geleneksel olanın aksine modern kentleşmelerin olduğu toplumlarda çıkar ilişkileri ön plandadır. Geleneksel guruplarda genellikle kendi fikrinden ziyade gurubun liderinin veya lidere direkt ulaşamadığı yerde lideri temsil edenlerin fikirlerine bağlı olunur ve itaat sonsuzdur. Lidere de fikrine de kutsallık atfedilir. Bu anne kucağı sıcaklığındaki güven duygusu sebebiyle de birey olmanın verdiği farklılıklardan uzak kalınır. Yenilikler ve farklılıklar kabul geleneksel toplumlarda, guruplarda görülmez.

Modern gruplaşmalarda ise daha çok fikir beyan edilmesine karşılık yine ortak bir fikir benimsenir. Ancak ne zaman fikirler iyiden iyiye çatışır, sıyrılma ve dahi ayrışma başlar, anlaşmazlıklar ötelenmeler içinden çıkılmaz hale gelir. Geleneksel gruplaşmaların aksine modern guruplarda bağ daha zayıftır. Bu gruplaşmalar toplumun sık sık değişik katmanlara ayrılmasına sebep olur, ayrıca zeminin sağlamlığından ziyade

kayganlığına sebep olur. Çıkarlar vesilesiyle kurulan bağlar haliyle kısa soluklu olmaya mahkûmdur. Tüm açmazların peşi sıra sonuçta biri diğerinden daha üstün olmamakla birlikte her iki gurup şeklinde de fikirlere açık olmayan, sivriyen, ötekileştiren bir üsluba bürünülür maalesef. Beğenilmeyen aforoz edilir...

Birey olamama meselesi kuşkusuz bir tek siyasette değil, diğer birçok alanda da mevcut. Sanatta ve dahi edebiyatta da bu böyle... Şüphesiz Enformasyon çağının da bir getirisi olarak ayrılaşma birçok alanda mevcudiyetini sürdürmekte. Bu da "Moda" diye adlandırdığımız küresel olguyla çıkar karşımıza. Modern dünyanın küresel gruplaşma şeklini şemalandırır gözlerimizin önünde... Küresel gruplaşmaların sonucu olarak da aynı giyinen, aynı beslenme şekline sahip olan, aynı müzikten, sinemadan hoşlanan insanlar oluveririz. Aynı fikrin fakihleri olmaktan gocunmayız. En popüler olan, en çok kabul gören, beğenilen ne ise onun etrafında çember oluştururuz. Çizgiyi geçmek oldukça zordur. Öteki olmayı kimse arzu etmez zira.

Farklı düşünemediğimiz, düşünmeye yeltensek kabul görmediğimiz, popülizmin çılgın hayranları olarak mütemediyen Einstein'ın şu sözü aklıma geliyor; *"Herkesin fikir birliğine vardığı bir akşam kayıp bir akşamdır."*

Hâsılı kelam kaybedişin kıyısında seyreyliyoruz ne yazık ki meçhul olan akıbetimizi. Ne var ki farklılıklarla, zıtlıklarla bezelidir dünya. Siyahı görmeseydik hakeza beyazın varlığını bilmeseydik ikisini birbirinden ayırt etme özelliğimiz de olmayacaktı. Seçebilmeli insan! Özgürce, yargılardan uzak bir şekilde... Denemeli en azından. Sinmemeli, sindirilmemeli. Bir oraya bir buraya çekilmemeli zincirlerle. Sevdiği, hak verdiğini de eleştirebilmeli. Söz sahibi olmalı, su küçüğün laf büyüğün gibi bir haksızlığa maruz kalmamalı. Körü körüne değil; doğrusuyla yanlışıyla analiz edebilmeli. Ümit ile ümitsizlik arasındaki ince çizgide dururken denemekten kaçmamalı? Umarım son zamanlarda yaşadığımız bu buhranlı atmosfer gelip geçicidir. Kendimizi, insanımızı sevdiğimizimizi tüketmeyelim kavgalarımızla, geçimsizliklerimizle, anlayışsızlıklarımızla. Kulak verelim her sese.

Diyorum ya yeni bir şeyler deneyelim, çözümler üretelim en azından.

Dünyanın sonu değil ya?

Ben çok eskiden sana gönül vermiştim, şimdi gel de sana canımı vereyim. (c.I, 16)

- Ey Yusuf, gözleri görmeyen Yakub'a gel. Ey gözlerde gizlenmiş olan İsa, sen de şu gök kubbenin üstünden bir görün...
- Ayrılıktan ötürü gündüz karardı, gece gibi oldu. Gönلüm yay gibi idi, inceldi ok gibi oldu. Dertli Yakup ihtiyarladı, ey genç Yusuf artık gel!
- Ey İmran oğlu Musa! Senin Hakk'a yalvarman için, ne Tûr-i Sîna'lar var! İsrailoğulları buzağıya tapıyorlar. Artık Tûr-i Sîna'dan dön! Bizi kurtarmaya gel!
- Benzim safran gibi sarardı. Boynum büküldü, çene düştü. Beden mezarında sıkıştım kaldım. Ey ruhu darlıktan kurtaran, rahata kavuşTuran! Gel, beni benden, beni bedenden kurtar!
- Hz. Muhammed'i gözleyen gözüm, gamınla sana müştakım diyor. **"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."** ayetinin sırrı, gel de o dağınık saçlar arasından yüzünü göster!
- Sen, öyle büyüksün, öyle büyük bir nur kaynağısın ki, şu güneş senin nuruna karşı sanki akşam kızılığ, ey bütün dünya padişahlarını geride bırakan, aziz varlık, ey Hakk ile gören göz, ey her şeyi bilen gönül, gel!
- Dünyada mevcut bütün canlar, sana karşı canlıktan çıkıyorlar, beden oluyorlar. Hâlbuki sen, cansın, canlar cansın, cansız beden ne işe yarar? Ben çok eskiden, sana gönül vermiştim. Gel, ey sevgili gel de şimdi sana canımı da vereyim!
- Ey sevgili, ilacım de sensin, çarem de sensin. Yüz parça olmuş gönلümün nuru da sensin, çaresiz gönلümde, sende başka ne varsa hepsi yok oldu, beni kimsesiz bırakma! Gel!

Bu hoş koku, Yusuf'un gömleğinin kokusudur yahut da Mustafa'nın (s.a.s) hırkasının kokusudur. (c.I, 12)

- Ey bahçeleri güldüren, çimenleri gebe bırakan âşıkların ilkbaharı, bizim sevgilimizden haberin var mı?
- Ey âşıkların feryadına koşan hoş kokulu rüzgâr! Ey candan da mekândan da temiz olan aziz varlık, sen neredeydin? Nerede kaldın, seni göreceklerimiz geldi?
- Ey Rum diyarının da, Habeş diyarının da fitnesi olan rüzgâr, şaşır-dım kaldım, bu pek hoş, bu pek güzel koku, ya Yusuf'un gömleğinin kokusudur yahut da Mustafa'nın (s.a.s) hırkasının kokusudur.
- Ey doğruluk ırmağı, sen bizim sevgilimizin arkından akıyorsun, sen getirdiğin hoş kokularla gönüllerin Tûr-i Sîna'sı oluyor, canlara can katıyorsun...
- Ey sözü, konuşması, bütün davranışları, halleri hoş olan sevgili! Ey ayların, yılların kendine kul oldukları güzel, senin ayın da hoş, yılın da hoş.

Sen, öyle büyüksün, öyle büyük bir nur kaynağısın ki, şu güneş senin nuruna karşı sanki akşam kızılığı, ey bütün dünya padişahlarını geride bırakan, aziz varlık, ey Hakk ile gören göz, ey her şeyi bilen gönül, gel!

Gül de senin lütfunla çorak yerler yeşersin, mezarlar bahçe haline gelsin! (c.I, 29)

- Ey perdenin arkasından ışığı, nuru görünen sevgili, senin ışığın, sıcaklığın bize yaz mevsimi oldu, bizim de yaz mevsimi gibi gönlümüz sıcak, gel bizi al, gül bahçemize kadar, çek götür!
- Gel, gel de senin lütfunla çorak yerler yeşersin, mezarlar bahçe haline gelsin. Koruklar tatlılaşsın, üzüm olsun, ekmeğimiz pişsin.
- Ey can güneşi, ey gönül güneşi, ey güzelliği ile güneşi bile utandıran güzel, gel, gel de bizim zavallı halimizi gör, şu balçık beden, canı nasıl tutmuş bırakmıyor?
- Yüzünün sevdası ile dikenlikler, nice defalar gül bahçesi haline geldi de güzel yaratma gücüne olan imanımızı artırdı.
- Ey ebedî aşk! Şu gönlümüzde kendini gösterip, canımızı balçık zindanından kurtararak, tek olan, eşi olmayan Allah'a yönelttin.
- Ey nurlar saçan sabahımız! Gamlı ve kederli olduğumuz zamanlarda gönlümüzdeki gam dumanlarını dağıt, bize şevk ver, neşe lütfet! Talihimizin karanlık gecesinde; bir gündüz, görülmemiş, işitilmemiş, şaşılacak bir gündüz meydana getir.
- Nerede o gözler ki onu izlesin; nerede hakikatleri duyacak kulak, burhanlar düşünecek akıl?
- Cüzler külle gidiyor. Reyhan reyhana, gül güle kavuşuyor, her şey bizim dikenliğimizin hapishanesinden kurtuluyor." diye can diyarından davul sesleri gelmeğe başladı.

Ey nurlar saçan sabahımız! Gamlı ve kederli olduğumuz zamanlarda gönlümüzdeki gam dumanlarını dağıt, bize şevk ver, neşe lütfet! Talihimizin karanlık gecesinde; bir gündüz, görülmemiş, işitilmemiş, şaşılacak bir gündüz meydana getir.

Geldi geçti ömrüm benim

***Geldi geçti ömrüm benim,
Şu yel esip geçmiş gibi.
Hele bana şöyle gelir,
Şu göz açıp yitmiş gibi.
İşbu söze Hak tanıktır,
Bu can gövdeye konuktur.
Bir gün çıkıp da gidecek,
Kafesten kuş uçmuş gibi.
Miskin Âdem oğlanını,
Benzetmişler ekinciye.
Kimi biter, kimi yiter,
Yere tohum saçmış gibi.
Bu dünyada bir nesneye,
Yanar içim, göynür özüm.
Yiğit iken ölenlere,
Gök ekini biçmiş gibi.
Bir hastaya vardın ise,
Bir içim su verdin ise,
Yarın anda sana gele,
Hak şarabın içmiş gibi.
Bir miskini gördün ise,
Bir eskice verdin ise,
Yarın anda karşı gele,
Hulle donun biçmiş gibi.
Yunus Emre bu dünyada,
İki kişi kalır derler.
Meğer Hızır, İlyas ola
Âb-ı Hayat içmiş gibi.***

Yunus Emre

Hanyalı Nuri Osman Divanı'nda Şeriat, Tarîkat, Hakîkat, Ma'rifet

Edebâli KARABIYIK

Sözlükte *bir yöne doğru açılarak uzayıp gitmek, açık olmak; açık hale getirmek* anlamlarındaki şer' kökünden türeyen *şer'at* (çoğulu *şerâ'i'*) ve *şir'at* kelimeleri *insanların ya da hayvanların su içtiği, açıkta olan ve kesilmeyen akarsu; bu suya giden yollar* manalarına gelmektedir. İslami bir terim olarak, Allah tarafından peygamber vasıtasıyla ortaya konulan ilahî kanun anlamına gelmektedir. Şeriat kulluğa sınıksız yapışma emridir. Tasavvufta ise şeriat, bir dış yapı olarak ele alınmış ve işin iç yüzüne hakikat denilmiştir. Hakikat tarafından desteklenmeyen hiçbir şeriat makbul değildir. Şeriat tarafından kayıt altına alınmayan hiçbir hakikat de makbul değildir. Şeriat-tan hakikate doğru uzanan yola tarîkat denir. Hakikate erişenlerin sırlarını gizleyerek şeriata uymalarına ise marifet denir. Yunus Emre Hazretleri bu dört kavramı bir şiirinde şöyle zikreder:

*Şeriat tarikat yoldur varana
Hakikat marifet andan içerü*

Mutasavvıflar, sülûlik yolunun şeriat, tarikat, hakikat ve marifet olmak üzere dört kapısından söz etmişlerdir. Bu kapılardan şeriat, cevizin ham ve yeşil olan kabuğuna; tarikat, sert olan iç kabuğuna; hakikat, yenilecek olan içine; marifet ise cevizin aslına ve mahiyetine benzetilir. Divan şairlerinin şiirlerinde doğrudan dört kapı ifadesine yer verilmemektedir, fakat bu dört kavramın her birine beyitlerde rastlanılmaktadır.

18. yüzyılda, Anadolu sahası dışında yaşamış (Girit) divan şairlerinden olan Hanyalı Nuri Osman da bu dört kavramı şiirlerinde işlemiş ve her biri için ayrı gazel tertip etmiştir. Aşağıda bu gazellerden seçtiğimiz beyitleri izaha gayret edeceğiz.

Nuri Osman'a göre Hak yolunun rehberi, kurtuluş ve selamete ermenin kapısı şeriattır:

*Tarik-ı Hakka rehberdir şerî'at
Necat iklimine derdir şerî'at*

Bu dünyada yoldaşı koruyan, muhafaza eden ve gönülünü alan şeriattır:

*Eder yoldaşını hıfz u hırâset
Bu dünyada dil-averdir şerî'ât*

Cihanda, adalet tahtının ayağı şeriattır. Aynı zamanda Cenâb-ı Allah'ın bir ismidir ve hükmü her dâim sürecektir:

*Cihanda pay-ı taht-ı 'adl ü dâda
Sürer hükmünü daverdir şerî'at*

Nuri Osman'a göre sülûk ehline yol gösteren, kılavuzluk eden tarikattır. Tarikat, aynı zamanda bu cihanda Allah'ın yoludur:

*Süluk ehline reh-nümadır tarikat
Cihan içre râh-ı Hudâ'dır tarikat*

Tarikat, Cenab-ı Hüda'ya ulaşmaya, kavuşmaya bir vesiledir ve evliyanın asâsının kuvvetidir:

*Visâl-i Cenâb-ı Hudâ'ya vesile
'Asâ-yı yed-i evliyadır tarikat*

Tarikat, insanı kederli, sıkıntılı bırakmaz ve insanın üzerine şirk tozunu bulaştırmaz. Tarikat, hâl ehlinin gönüllerine safâ verir:

*Mükedder komaz gerd-i şirki silermiş
Dil-i ehl-i hale safâdır tarikat*

Ey Nuri! Her daim bununla yetin ki tarikat, gönül ehlinin yol gösterenidir:

*Ana iktifa eyle ey Nuri dâ'im
Ki ehl-i dile muktedir tarikat*

Kâinatın her zerresinde Cenab-ı Hakk'ın kudretini, hikmetini, sanatını ve sıfatlarının zuhurunu görmek manalarına gelen hakikatin sevgisi, muhabbeti Nuri'nin gönlünü ve bedenini mest etmiştir. Şair, hakikati müşahede etme sevdasına tutulmuştur:

*Mest etdi dil ü canı yine bûy-ı hakikat
Sevdaya bıraktı beni gisu-yı hakikat*

Hakikat, zahiren görünmeyen bir gizli hazinedir. O, sırlar deryasının incisidir:

*Zâhirde bulunmazsa n'ola kenz-i hafidir
'Ummân-ı serâ'irdeki lu'lu'-ı hakikat*

Ey Nuri! Hakikat köyüne, semtine bir girse idim, billahi başka yöne asla meyletmezdim:

*Ey Nûrî geri dönmez idim cânib-i gayra
Billâh elime girse benim kûy-i hakikat*

Kavram olarak sufilerin, rûhanî halleri yaşayarak, manevî ve ilahî hakikatleri tadararak yani iç tecrübe ile vasitasız olarak elde ettikleri bilgi anlamına gelen marifet Hakk'ın kendi hakkında salike verdiği bilgidir.

Nuri, marifet redifli gazelinde marifetin hoş kokusunun âlemi doldurduğunu ve marifetin berrak aynasının kendisine yâri gösterdiğini söyler:

*Toldurdu kevnî rayiha-ı naf-ı ma'rifet
Gösterdi yâri ayine-i saf-ı ma'rifet*

Şeriatın kendisine hakikat yolunu açtığını ve bu yoldan marifete ulaştığını, böylece bütün zorluklarının giderildiğini belirtir:

*Açdı şerî'at ile tariki-i hakikati
Hall etdi müşkilatımı Keşşaf-ı ma'rifet*

Ey zahid! Gönül riyadan uzak tutmak gerek. Her ameli yalnız Allah rızası için işleyen bir kimse olmak gerek. Çünkü marifet sarrafları bu yolda geçici duranları tanır ve onların kalplerini almazlar, onları bu yola meylettirmezler:

*Halis gerek riyadan ola zahida gönül
Almaz züyuf-ı kalbini sarraf-ı ma'rifet*

Ey Nuri! Eğer hakikate ulaştıysan, artık Anka kuşu olup marifet dağındaki menziline konma vaktidir:

*Anka isen hakikat ile Nûriya olur
Menzilgehin vücudda ol Kâf-ı ma'rifet*

Her An Gidecek Gibi Yaşamak...

Ayşe DEMİRCİOĞLU

Her an gidecek gibi yaşamak gerek...

Her an göçecek, veda edecek gibi yaşamak gerek.

Nasıl ki doğduğumuzda kulağımıza ezanlar fısıldanır, öldüğümüzde namazımız kılınır. Öyle de kısadır hayat, ezan-namaz arası kadar aslında...

Gelirken sorulmadı gitmek ister misin diye, giderken de sorulmayacaktır. Emanet verildiyse bu beden, bekçi olan biz; riayet edelim, hıyanet değil de...

Her gün bu dünyahaneyi bırakıp bir yerlere göç edenlerimiz var. Kimi pişmanlıklar diyarına, kimi de cennet bahçelerinden bir bahçeye...

Ha gittim gideceğim gibi yaşamalıyız aslında, ha varım ha şimdide yokum...

Ki biz değil miyiz bu yolda ağaç altında gölgelenen, sonra da onu terk edip giden bir yolcu?

Yol var, kılavuz var, bir de bu yolun sonu.

Ruh ister ötelere, çünkü ötelere geldi ve vatanını, aslını özler ihtirasla...

Bu yüzdendir ki başımızı yastığımıza koyduğumuzda ruhumuz bedenimizden ayrılır gider, uyandığımızda geri gelir yerleşir fâni kalıbına...

Günlerce aylarca, yıllarca devam eder, tâ ki vakit gelene kadar...

O vakit, bagajımız elimizde, biletimiz hazır, uçağımız başka bir diyâra...

O diyâr ki, geri dönüşü yoktur. Artık dünya hayatındaki defter kapandı, yeni bir mekânda yeni bir sayfa açılıyor. Mizanda vakit durur ve hesap verilir bir bir.

Bakalım dünyahanedeki sınavlarımızın ortalaması kaçtır?

Sonsuz hayatta diplomamız sağ elimizden mi verilecektir, yoksa sol mu?

Ölmeden önce ölelim bizlerde hep birlikte, yeniden yeniden yaşayalım. Çeki düzen verelim yamuk olan neyimiz varsa.

Nasıl yaşadysak öylece can verelim, nasıl can verdyssek öyle dirilelim.

Hep birlikte dirilelim, dirlik içinde diri olalım.

Birlik içinde "BİR" olanı her gün, her an analım,

Her an gidecek gibi yaşarcasına...

Cenabı Allah'ı Sesli Zikir

(Cehrî Zikir)

4

Zülcenâheyn

Beşinci Hadis

Müslim ve Tirmizî tahrir etmişlerdir.

Muaviye'den rivayet edilmiştir ki; Rasûlullah (s.a.s), ashabından olan bir halkanın yanından geçti ve:

"Sizi bekleten nedir?" buyurdular. Onlar da:

"Cenâb-ı Allah'ı (c.c) zikrediyor ve O'na hamdediyoruz" dediler.

O da şöyle buyurdu:

"Bana Cebrail (a.s) gelip, Cenâb-ı Allah'ın (c.c) sizinle meleklerle iftihar ettiğini haber verdi."

Her türlü hamd ve sena Cenâb-ı Allah'a (c.c) aittir. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Bütün âlem O'na muhtaçtır. Hadislerde bu şekilde teşbih yollu temsiller getirilmiştir. Cenâb-ı Allah'ın (c.c) meleklerle kulları ile övünmesi mecazdır. Kulların bu hareketlerinden dolayı, Cenâb-ı Allah'ın rızası kazanıldığı anlatılmaktadır.

Hadiste geçen "hamd" kelimesi üzerinde de duralım. Hamd kelimesi, medh kelimesinden daha özel ve şükür kelimesinden de daha umumdur. Medh kelimesi, insanın kendi ihtiyarı ile elde ettiği, kazandığı güzel huylar sebebiyle nail olduğu övgüdür. Mesela insan boyunun uzunluğu, yüzünün güzelliği, yakışıklı oluşu vb. şeylerde medh olunur. Nitekim zenginlerin mallarını infak edip hayırlı işlerde kullanması sebebiyle övülürler. Ne hayır sahibi Müs-

luman, denilir kendilerine. İlim de öyledir. Bunun zıddı zemmetmektir ki, kimsenin hoşuna gitmez. Şükür ise bir nimetin karşılığında olur. Onun için her şükür, bir hamddir. Fakat her medh, hamd sayılmaz.

Hadîs-i Şerîf değişik şekilde Müslim'de de rivayet edilmiştir. [Müslim, IV, 2075.] Zikir halkaları teşkil etmenin faziletine dair çok hadisler mevcuttur.

“Hiçbir Müslüman yoktur ki, temiz olarak zikir üzere geceler de, bundan dolayı da uykusuz kalırsa; dünya ve ahirete ait hayır olarak istediğini Cenâb-ı Allah ona verir.” [Ebû Dâvûd, V, 296]

Altıncı Hadis

el-Hakîm, Ebû Saîdi'l-Hudrî'den tahrîç etmiş, Beyhakî de iman bâbında onu doğrulamıştır ki, Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

“Size mecnûn denilinceye kadar Cenâb-ı Allah'ı (c.c.) çokça zikrediniz.”

Aslında ibadetlerin hepsini fazla fazla yapmak tabiatı ile çok iyidir. Bilhassa nafîle olan ibadetleri, farzları yaptıktan sonra artırmak yerinde olur. Hadiste de görüldüğü gibi **“zikri çok yapınız”** buyuruluyor. Öyle ki size, halinizden anlamayan kimseler mecnûn desinler. İnanmayanlar Peygamber Efendimiz'e ve O'nun sahabilerine çeşitli iftiralar atmışlardır. Bunlardan birisi de, o bir mecnûndur, iftirası idi. Kur'an onların sözlerini, **“Sizin arkadaşınızda delilik yoktur”** [Sebe Sûresi, 46] ayeti ile reddetmiştir. Zaten her devirde inananlara

çeşitli işkenceler yapılmış, çeşitli iftiralarda bulunulmuştur.

Cenâb-ı Allah; namaz, oruç, hac ve zekât gibi İslâm'ın binasını teşkil eden ibadetleri yapınız derken, çokça yapınız diye emretmemiştir. Şu ayette Cenâb-ı Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Allah'ı çok çok zikrediniz.” [Ahzab Sûresi, 41]

Allah'ın verdiği nimetlere karşılık kulun şükrünü, zikrini yapması gerekir. Zikirde bir takım kolaylıklar vardır. Kişi abdestli veya abdestsiz, oturarak, yatarak ve hatta yolda yürürken bile Cenâb-ı Allah'ı zikredebilir. Böyle külfetsizce yapılmasına rağmen ecir bakımından sevabı da fazladır.

İbn Abbas buyuruyor ki:

“Bir kimsenin Allah'ı zikretmeyi terk etmesi affedilecek bir özür değildir. Velew ki kişinin aklından bir zoru ola.” [Kurtubî, XIV, 197]

Çok çok zikir yapmanın insanın kalbine ihlâs ve samimiyetin yerleşmesine sebep olacağı, aksine durumlarda ise nifakın yer edeceği söylenmiştir. Yine şu ayetlerde de Cenâb-ı Allah buyuruyor ki:

“Allah'ı çok zikrediniz. Umulur ki felaha erersiniz.” [Cum'a Sûresi, 10]

“Rabbinin ismini çok zikret, akşam ve sabah onu tesbih et.” [Âl-i İmrân Sûresi, 41]

Yedinci Hadis

Hadisi el-Beyhakî, Ebû Cevzâ'dan tahriç etmiştir. Ebû Cevzâ buyuruyor ki; Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: **“Münafıklar size, mürâî deyinceye kadar Cenâb-ı Allah'ı çokça zikrediniz.”** (Hadis mürseldir)

Bu ve bundan önceki hadislerde cehrî zikre işaretler vardır. Hafî ve cehrî zikir ne demektir? Zikir; anmak, hatırlamak demektir. Sûfî ıstılahında ise zikir; Allah adının veya diğer esmâların, 24 saatte bir olmak üzere tekrar edilmesidir. Ekseriyetle bu, sûfîler arasında zikrullah olarak kullanılmaktadır. Bunun cemi, yani çoğuluna “ezkâr” denmektedir ki, zikirler manasınadır. Sûfîlerce zikir dört şekilde yapılmaktadır:

1. Hafî (gizli) zikir
2. Cehrî (alenî) zikir
3. Kalbî (kalple) zikir
4. Lisânî (dille) zikir

Tarikat kurucularının içtihat farklılıklarından doğmak üzere sûfîlerin intisap ettikleri şeyhlerine göre zikir şekilleri de değişir. Bir kısmı cehrî, bir kısmı da hafî zikir yaparlar. Zikrin lezzetini tadımlar onu ancak anırlar. Tatmayan bilmez. Peygamberimiz (s.a.s):

“Benim, Allah ile öyle bir vaktim vardır ki; o an bana ne bir melek-i mukarreb ve ne de bir nebiyy-i mürsel yaklaşamaz.”

[Keşfü'l-Hafâ, II, 173]

Zikir; ibadet ve taatin özüdür, iliğidir. Müminler için son gaye olarak tanımlanan hubbu ilahiye (Allah sevgisi) bu yoldan varılır. Yine Hadîs-i Şerîf'te gelmiştir ki;

“Allah, Allah diyen kimseler üzerine kıyamet kopmaz.”

Zikrullah hak olan tariklerde kuvvetli bir umdedir. Kişi zikre devam etmeden hakka vasil olamaz. Zikrullah velilik makamına ermek için bir basamak olup, sâlikin kılıcı, silahı sayılıp onunla düşmanları def eder, gelecek olan afetleri Cenâb-ı Allah onun duasının bereketiyle ortadan kaldırır.

Zikrin özelliklerinden biride zaman ile kayıtlı olmamasıdır. Her zaman ve her vakitte Cenâb-ı Allah zikredilebilir. Bunda abdestli veya abdestsiz olmak müsavi ise de taharet üzere olmak zikrin feyizli olmasına sebeptir. Anlaşıldığı üzere namaz, ibadetlerin en üstünüdür. Fakat kılınması mekruh olan birkaç vakit vardır ki; onlar da güneş doğarken, güneş tam zevalde iken ve güneş batarken. Bu üç vakitte namaz kılmaktan nehyolunmuşuzdur. Ama zikrullah için böyle bir kayıt yoktur. Kalbin ve ruhun zikre müsait olduğu her vakit onun vaktidir.

“Onlar, Cenâb-ı Allah'ı ayakta, otururken ve yanları üzerine yatmışken zikrederler.” [Âl-i İmrân Sûresi, 190]

Yine zikrin özelliklerini belirten şu âyet-i kerîmede de buyuruluyor ki:

“Beni zikir ediniz ki be de sizi yanınızda anayım.” [Bakara Sûresi, 151]

Görüldüğü gibi mürit, Allah'ı zikrederse Cenâb-ı Allah da kendi yanındaki Melâke-i Mukarrebînine onu anmaktadır.

Mümin şu üç şeyden tat duyuyor ise imanı kuvvetli, ama eğer duymuyorsa tehlike var demektir.

Bunlar da namaz, zikir ve Ku'rân okumaktır.

Allah'ın verdiği nimetlere karşılık kulun şükürünü, zikrini yapması gerekir. Zikirde bir takım kolaylıklar vardır. Kişi abdestli veya abdestsiz, oturarak, yatarak ve hatta yolda yürürken bile Cenâb-ı Allah'ı zikredebilir. Böyle külfetsizce yapılışına rağmen ecir bakımından sevabı da fazladır.

İbn Abbas buyuruyor ki:

“Bir kimsenin Allah'ı zikretmeyi terk etmesi affedilecek bir özür değildir. Velez ki kişinin aklından bir zoru ola.”

[Kurtubî, XIV, 197]

Nefsin Kötü Hasletlerinden

Haset

Kur'ân-ı Kerimde hasetten bahseden bazı âyet-i kerimelerde Rabbimiz (c.c) şöyle buyurmaktadır:

“Ehl-i Kitaptan birçoğu, hak kendilerince besbelli olduktan sonra, ruhlarındaki hasetten ötürü sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek hevesine düştü.” [Bakara, 109]

“Eğer size bir iyilik dokunursa onları tasaya düşürür. Şayet size bir fenalık gelirse onunla sevinirler.”

[Âli İmrân, 120]

“.. ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden.” [Felak, 5]

Rasûlullâh (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

“Hasetten kaçının. Çünkü o, ateşin odunu yiyip tükettiği gibi, bütün hayırları yer tüketir.” [Ebû Dâvûd]

“Çekememezlik yapmayın, birbirinizden ayrılmayın, husûmetleşmeyin, arka çevirmeyin, ey Allah'ın kulları kardeş olun.” [Buhârî ve Müslim]

“Herhangi bir husûmete müsteniden kardeşinin uğradığı musibete sevinme, Allah (c.c) onu kurtarır ve seni mübtelâ eder.” [Tirmizî, Vâile'den hasen ve garib olarak rivayet etmiştir.]

Safiyye bint-i Hayy (r.anha) vâlidemiz -ki o Hayber'de esir alındı. Efendimiz (s.a.s) onu azat ederek nikâhına aldı- Peygamber Efendimize (s.a.s) geçmişte yaşadığı şu ibretlik hâdiseyi haber vermişlerdir:

“Bir gün babam ve amcam Sizin yanınızdan geldiler. Babam amcama:

- Bu adam hakkında görüşün nedir? diye sordu. Amcam:

- Mûsâ'nın (a.s) müjdelediği peygamberdir, dedi. Babam:

- O hâlde buna karşı tavır ne olacak?” diye sordu. Amcam:

- Ölünceye kadar düşmanlık, dedi. [İmam Gazzalî, İhyâu 'Ulûmi'd-Dîn, C.3, Hased Bahsi]

Hased, bir kimsenin elindeki nimetten dolayı rahatsızlık duymak, nimetin o kimseden gitmesini istemektir. [a.g.e.] Hatta o nimetin aynısı haset eden kişiye de verilecek olsa, yine râzî olmaz. Onun hedefi, mutlak anlamda nimet sahibinin elindekini almaktır. Kendisine almak meselesi mühim değil, bizâtihi o kimseye yâr etmemektir. Bu tanımıyla haset, kıskançlığın da ötesinde kötü bir haslettir.

Toplumun ifsat olmasını sağlayabilecek çok tehlikeli bir hastalıktır. Kur'ân'da haset ile ilgili birçok kıssa bulunması da haset hastalığının ne derece kötü sonuçlara sebebiyet verdiğini bildirmesi bakımından önem arz etmektedir. İblisin Hz. Âdem'e secde etmeyişi, Âdem'in (a.s) çocuklarından Kâbil'in Hâbil'i öldürmesi, Yakub'un (a.s) oğullarının Yusuf'u (a.s) kuyuya atmasıyla sonuçlanan olaylar hep haset sebebiyle ortaya çıkmıştır.

Hased eden kişi hasedini fiiliyata döker de karşıdaki kişiye zarar verirse, kul hakkıdır. Bu durum, fıkıh ilminin bir konusudur. Fakat bizim üzerinde durmak istediğimiz husus ise kalp hastalığı olarak hasedi ele almaktır. İmam Gazzalî Hz. İhyâu 'Ulûmid-Dîn isimli eserinde haset duygusunun sadece kalpte durarak âzâlara intikal etmemesi durumunda; bazı ulemânın buna cevâz verdiğini, bu hususun bir içtihad mesele-

si olabileceğini fakat hiç çekinmeden bir müslümanın zarar görmesini gönülden arzu eden bir kişinin başışlanma ihtimalini de çok uzak gördüğünü ifade etmiştir.

Niyetimiz, Rabbimizin (c.c) buyurduğu şu kullardan olabilmektir:

“Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar.” [Haşır, 9]

Hased etmenin diğer bir kötü yanı da kadere rıza göstermemektir. Bu kişi, her ne kadar hased ettiği kişiye kızıyor olsa da perde gerisinde rıza gösteremediği şey, Allah'ın takdir ettiği bir nimettir.

Eğer nimet ehil bir kimsede değil ise, kişi sahip olduğu nimetle toplumun zararına iş görüyorsa bu nimetin o kişiden gitmesini istemek hased değildir. Mesela sahip olunan bir ilimle meyve-sebze gibi gıdaların genlerini değiştirerek daha dayanıklı hale getirmek, bunu bir hile olarak kullanmak... Bu gıdalar insanların türlü rahatsızlıklara duchar olmasına sebebiyet verir. Bu ilim nimetinin, o hilekâr kimseden gitmesini istemek hased değildir. Çünkü toplumu ifsat eden değil, ıslah eden bir düşüncedir. Kadere rıza göstermemek değil bilakis murâd-ı ilahiyeye muvafık bir davranıştır. Öfke duyması dahi hak içindir.

Hased hastalığının ilmî olan ilacı da bu vesileyle ortaya çıkmış olur. Yâni kişi kadere rıza göstermemekten, toplumu ifsat eden bir birey olmaktan son derece sakınmalı, hasedin zayıf bir anında fiiliyata dönüşme ihtimâlinde korkmalı, ahirette uğrayacağı zararları düşünerek bunu kalbinden def etmeye bakmalıdır.

Diğer düşünülmesi gereken husus da bu haliyle hâsîd (hased eden kişi) hedefine ulaşabilecek midir? Hased eden kimse genellikle bunu fiiliyata dökmek isterken eline yüzüne bulaştırır. Düşmanın sahip olduğu nimet elinden gitmediği gibi bunun rahatsızlığı da

hased eden kişiye kalır. Düşmana attığı her mermi sekerek kendine döner. Zaman geçtikçe düşmanın yüceltir ve kendisini zelim eder. Herhalde böyle ahmak bir düşman, dostlar başına demek gerekir ki; belki de nimet sahiplerine hasetçilerin dadanmasındaki bir hikmet de bu olsa gerekir.

Şâir öyle diyor:

Düşmanların ölmesin, yaşasın da sendeki nimetleri görerek kıvransınlar,

Onlar durmadan sana haset etsinler ki, hased edilenler kemâldedir.

Yusuf'u (a.s) kardeşleri kuyuya atarak babaları Yakub'un (a.s) kendilerini daha çok seveceklerini zannetmişti. Hâlbuki Hz. Yakub eskisinden daha çok Yusuf peygamberi özler, sever ve anar olmuştur.

Her kalp hastalığının ilmî ve ameli ilaçları olur. Hased hastalığının ilmî ilâcı, yukarıda bahsedildi. Amelî ilacı ise nefsinin yapmak istediği şeyin zıddını yapmaktır. Meselâ kalbinde hased hissettiği bir kimseye iyilik yapmak gibi... Bu gönüllerdeki nifak tohumlarını kurutur. Kalpleri birbirine ısındırır. Toplumu güzelleştirir. Rızâ-yı İlâhî'yi celb eder. Böyle toplumlar nice fetihlere lâyık olurlar.

Rabbim bizleri hased hastalığından muhafaza buyursun. Güzel ahlâkla bezenmiş, meşayih-i kirâm hazerâtının yolundan ayırmasın...

Pîr Abdulkâdir Geylani (k.s) Hz.leri'nin bir sohbetlerinde hased hastalığının kötülüklerinden bahsettikten sonra, şu sözlerini sohbetinin devamına eklemesi ne kadar da manidardır:

“Ben size hasedin kötülüklerinden bahsettim. Oysa bunun nasıl bir duygu olduğunu bilmiyorum. Bu kelimenin sadece tanımını biliyorum. O yüzden size anlatıyorum.”

Hased hastalığının ilmî olan ilacı da bu vesileyle ortaya çıkmış olur. Yâni kişi kadere rıza göstermemekten, toplumu ifsat eden bir birey olmaktan son derece sakınmalı, hasedin zayıf bir anında fiiliyata dönüşme ihtimâlinde korkmalı, ahirette uğrayacağı zararları düşünerek bunu kalbinden def etmeye bakmalıdır.

Kalbin Tasfiye ve Tezkiye Edilmesi

Prof. Dr. Dilaver GÜNER

Nefis, heva, cehalet ve tab ile, halkı görerek oruç tutup namaz kılmakla, yemeği, içmeyi güzelleştirmekle kalp temizliği olmaz. Kalp temizliği yapılan fiillerde ihlâslı olmakla, sadakatle, rıza ile olur. İnsan razı olmadıkça, kendisinden razı olunmaz. Nefis diriliği ile kalp diriliğini karıştırmamak lazımdır. Abdulkadir Geylani (k.s) kalbi diriltmenin de ipuçlarını verdiği sözlerinde bu hususa şöyle dikkat çeker: "Ey kalpleri ölü, nefisleri diriler! Sizin kalpleriniz ölmüş. Gayrınızın belalarını bırakında kendi musibetlerinizle uğraşın. Kalbin ölümü Allahtan, Onu zikretmekten gafil olmaktır. Kalbini diriltmek isteyen oraya Allahın zikrini ve ünsiyetini ilka etsin. Allah'ın gücüne, büyüklüğüne ve halk üzerindeki tasarrufatına nazar etsin." Sağlam bir kalpten insan da, cin de, melek de herkes istifade eder. Sıhhati olmayan, manasız bir kalp ise sadece sureti olan hayvanların kalbinden farksızdır.

Kalbi temizlemenin pek çok yolu vardır. Bu yollar kişiye, zamana, zemine ve şartlara göre değişebilir. Mesela bunlardan birisi fikr-i daimdir. İnsan Peygamberlerin ve Salihlerin ahvalini tefekkür ile nazar kılmalıdır. Hakk'ın onları düşmanların elinden nasıl kurtardığı, onlara nasıl yardım ettiği, onlara zor işlerinde ne gibi çıkış yolları yarattığı, v.s. asıl ve teferruatıyla birlikte düşünölmeli ve onların hallerinden ibret alınmalıdır. Sahih fikir ile tevekkölde sahih olur. Dünya kalpten kaybolur. Cin, insan, melek ve bütün mahlûkat unutulur. Hak hatırlanır. Böyle bir kalbin sahibi sanki yalnızca kendisi yaratılmış, âlemde kendisi ve Rabbinden başkası yokmuş gibi hisseder.

Kalp temizlemede bir diğör unsur Kitap ve sünnet ile amel etmektir. Kalp Kitap ve sünnet ile amel ederse Hakk'a yakınlaşır. Hakk'a yakınlaşınca da lehinde olanları, aleyhinde olanları, Hak olanı ve batıl olanı bilir. Hakk'a yakınlaşınca da gayrisinden soğur.

Dünya kaygısı insanı Rabbi'nden alıkoyan unsurların başında gelir. Abdulkadir Geylani (k.s) der ki: "Ey oğul! Eğer dünya kaygılarından kurtulmaya gücün yetiyorsa yap. Aksi halde kalbinle hemen Hakk'a koş. Onun rahmetine yapış. Ta ki dünya kaygısını kalbinden çıkarsın. O her şeye kadirdir, her şeyi bilendir, her şey Onun elindedir. Onun kapısına git, kalbini gayrisinden temizlemesini marifet ve ilim ile doldurmasını dile. Sana yakîn vermesi, kalbinin onunla ünsiyet kurmasını nasip etmesi ve bedenine ona taatle meşgul olması için ona dua et. Her şeyi Ondan iste. Gayrisinden değil. Kendin gibi bir mahlûka tenezzül etme."

Cehalet, Allah ve Resulü hakkındaki kıt bilgi Allah'ın evliyasını, enbiyanın bedellerini ve Hakk'ın halk içerisindeki halifelerini tanımama, insanın kalbinin harap olduğuna yeterli işaretleridir. Böyle bir insan manadan yoksundur. İçinde kuş olmayan kafes gibidir. Boş, virane bir evdir. Kurumuş, yaprakları dökülmüş bir ağaca benzer. Kalbin imarı İslam ile olur. İslam'ın hakikatine ulaşma ile, istislam ile olur. Kur'an-ı Kerim'de "Allah katında din ancak İslamdır" buyrulur. İslam'ın hakikati ise istislam (teslim olmaya gayret etmek) tir. İnsan İslam ve istislamı araştırmalı, tahkik etmelidir. Dışını İslam, içini istislam ile güzelleştirmelidir. Her şeyi Hakk'a teslim etmek gerekir. Kalp ile nefisten ve halktan çıkmak ve onlardan sıyrılmış olarak Hakk'ın huzurunda durmak lazımdır. Bundan sonra Hak isterse o kişiyi giydirir, örter veya halka geri gönderir. Artık o, kendinde ve halk üzerinde Resulullah'ın rızasına uygun olarak Hakk'ın emrini icra eder.

Kalbi temizlemede önemli basamaklardan birisi de halkı ve hevayı kalpten atmaktır. Hakk'a isyanda bulunmak, halktan korkmak ya da onlardan bir şeyler beklemek, dünya ve içindekilerin sevgisi, hep kalp pisliklerindedir. İnsan bunları tanımalı ve bunlara yaklaşmamalıdır. Onlara karşı nasıl davranması gerektiğini iyi tespit etmelidir. "Hevayı ona uymayıp, muhalefet ederek kalpten at. Kalbe Allah'a muhabbat ve muvafakati koy." diyen Abdulkadir Geylani (k.s), halk-kalp ilişkisini de şu şekilde anlatır: "Bilmiyor musun? Kalbinle halka bir adım atsan Hakk'tan uzaklaşırsın. Hakk'a talip olduğunı iddia ediyorsun, hâlbuki sen halka talipsin. Senin bu halin Mekke'ye gitmek isteyip de, Horasan'a doğru yola çıkan kişiye benzer. O yolcu, yola devam ettikçe Mekke'den uzaklaşır. Kalbinin halktan çıktığını, halktan uzaklaştığını iddia ediyorsun, hâlbuki onlardan korkuyor ve onlardan bir şeyler umuyorsun. Zahirin zühd, batının rağ-

bet. Zahirin Hak, batının halk. Bu iş kalkale ile olacak şey değil. Bu iş hal işidir. Onda halk yoktur, dünya ve ahiret yoktur, masiva yoktur. O, Vahiddir ve vahidi sever. Vahid'dir, ortak kabul etmez. Senin her şeyini O yürütür. Sen de sana söyleneni kabul et.

Halk acizdir. Sana ne zarar ne de fayda verebilir. Zarar ve faydayı onlar eliyle icra eden Hakk'tır. Halkın ve senin üzerindeki mutasarrıf Hakk'tır." Kalbinden nefisini ve halkı çıkarıp, yerine onların yaratıcısını koy ki sana da yaratma verilsin. Bu hale ise sadece gündüzü oruç, geceyi ibadetle geçirmek sayesinde değil, asıl kalbi temizlemek ve "sır"ları pak etmekle ulaşılır." Dolayısıyla "zahirini şeriat edepleriyle, batınını da halkı oradan çıkarmakla süsle. Halk kapılarını kapat. Onları hiç yaratılmamış gibi gör. Zararı da faydayı da onlar eliyle bilme. Sen kalıbını süslemekle uğraştın da kalbin zinetini terk ettin. Kalbin zineti tevhid, ihlâs, Allah'a ve zikrine sarılma ve gayrisini unutmadır."

Kalp temizliği konusunda asla unutulmaması gereken hususlardan birisi de tamahtır. Abdulkadir Geylani (k.s) "müridler ve talipler için tamahtan daha zararlı, kalplerini ondan daha fazla harap eden, onları alçaltan, kalplerine zulmet veren, Haktan uzaklaştıran ve onları dağıtan hiçbir şey bilmiyorum." diyerek tamahın zararına dikkat çeker. Çünkü tamah insanın gözünü kendisinden başka her şeye örten, deyim yerindeyse son derece sinsi ve etkili bir virüstür.

Ayrıca bilinmelidir ki kalbin zevkleri gizlidir ve Haktan gelir. Nefsin zevklerinin arkasındadır. Nefsin zevkleri ise daha ön planda ve daha açıktır. Kalbin hazları ancak nefis hazlarından men edildikten sonra ortaya çıkar. Her ne zaman nefis hazlarından men edilse kalp hazlarının kapıları açılır. Kalp, Haktan gelen hazlara iyice doyunca, nefis için de rahmet gelir. Böyle kula "artık nefisini öldürme" diye hitap edilir. O zaman nefse de hazları verilir. Çünkü o nefis, nefsi-emma-relikten uzaklaşmış, artık, nefsi-i mutmaine olmuştur.

Bir de kalp kırılması deyimidir. Kalp kırılması aslında insanın dünya ve ahirete bakışını göstermesi açısından önemli bir ölçüdür. İnsan kalbinin neye kırıldığına bakarak makam ve derecesini kavrayabilir. Şöyle ki: Avamın kalbi dünyalık için kırılır. Hava-sın kalbi ahiretlik için kırılır. Havasu'l-havassın ki ise Mevla'nın kaybedilmesi, ya da keşiften sonra hicabın gelmesi sebebiyle kırılır. Halk içinde kalbi Hak için kırılanlar pek nadirdir.

Ankâzâde Köstendilî Halîl Efendi'nin

Tûti İhsan Efendi'ye 11. Mektubu

Kendisine müş tâk olanların damarlarında muhabbeti- ni devr-i dâim ettiren kâinatın ve cümle feleklerin mü- devviri ve yegâne hâlıkı ve rabbi Cenâb-ı Zü'l-celâl, ve'l- kemâl, ve'l-cemâl hazretleri'ne hamd û senâ olsun. Arz û semânın nuruna müş tâk olduğu ve nuruyla devrettiği Nurun ala Nur Efendimiz Hazretleri'ne salât û selâm ol- sun. Bu nur ile zâhirimiz, bâtınımız cümle ecza-yı vücudumuz, kalbimiz ve benliğimiz pür-nûr olsun. Cenâb-ı Hakk'ın selâmı, rahmeti ve berakâtı sizin ve cümle mü'minlerin üzerine olsun.

Nurlu ve muhabbetli İhsan Efendi Oğlum, sıhhat ve âfiyet haberlerinizi aldıkça mesut oluyoruz. Hele merakta koymayıp haberdar etmeniz bizi ziyâdesiyle memnun etmekte, Cenâb-ı Hakk da iki cihanda sizi memnun ve mesut eylesin.

Pek kıymetli evlâdım, Cenâb-ı Hakk mübarek eylesin, şeyhiniz elbette sizden memnun ki, seyr u sülukunuza muhabbetle dâim olduğunuzdan, dördüncü esmâ ile sizi taltif eyledi. Dördüncü dairenin ehemmiyeti sizce malûmdur. Mürşidinizden veyahut rehberinizden meşk etmişsinizdir. Lâkin birazcık da sohbet şeyhi olarak biz dahi malûmat verelim. Evvelâ hatırlatmak lâzım ki esmânın artması her zaman iyiye alâmet değildir. Ancak siz istikâmet üzere devam ettiğinizden bu hali iyiye yoruyoruz. İnşallah siz de gördüğümüz gibi olursunuz.

Muhterem evlâdım, tarikatlar Allah ve Resûl yolunu muhabbetle meşk ettiklerinden bu meşklerini dahi Allah ve Resûl izninin haricinde yapmazlar. Yani tari- kinde neyi talim ederlerse bil ki bir sebebe mebnidir (bir sebep üzere kurulmuştur.) Mesela tevhibi veya diğer bazı tesbihatı çekerken yapmış olduğun vücut hareketleri dahi ya Hz. Peygamber'in (s.a.s) fiilidir, ya O'nun tasdik ettiği fiillerdir veyahut Melâike-i Kirâm

Hazeratı'nın pirlere veya şeyhlere bizzat talim ettirdiği fiillerdir. Tarikin bâtını (tarikatların manevi, içyapı- sı) şöyle dursun zâhiri (dış görünüşü) bile muhakkak mânevi iznin veya ilhamın eseridir. Üzerine tekbirle- nen (dua ile giydirilen) elbiselerin şekli, rengi, isimleri dahi mânâ ifade eder. Bunları şunun için arz ederim ki: Maddi veya mânevi, zâhiri veya bâtını her ne meşk edildiyse, verildiyse bunlara riâyet edesin, verilen emanetleri aziz tutasın.

Dallı arakiyye olarak bilinen, sana tekbirlenen bu kisve-i evliyaullahaya gelince... Dallı denilişinin zâhiren iki sebebi var. Biri: dallı demek destarsız (sarıksız tak- ke) demektir. Yani dervişe tekbirlenince lisân-ı hâl ile işaret edilir ki bu kimse tarikimizde sâdik ve sâlih kişilerden olmaya gayret ediyor, kemâle erişecek. İkincisi; dallı denilir zirâ Hâlveti Tarikatı'nda arakiyye (takke) ve tâc-ı şerifin (şeyhlerin başına giydiği sarık) tepesindeki dallar bu takkenin etrafında uzar. Yine bununla işaret edilir ki, kendisine verilen feyzi ve ma- nevi ilmi hayatına tatbik ederek hâl olmasına gayret ediyor. Dallı arakiyyenin işaret ettiği manevi hususla- rın hepsini zikretmek epeyce uzun sürebilir. Velâkin muhtasar olarak (özetle) bir kısmını zikrelelim. Dallı arakiyyeyi giyen derviş, beş vakit namazına muhab- betle müdavimdir ve hatta nâfile ile namazında kâim ve dâimdir demektir. Bunu giyen derviş, şeriat, tari- kat, hakikat ve mârifet kapılarına âşına olmaya baş- lamış demektir. Yine bu derviş, dört mezhep imamı, dört büyük kutup gibi zatların yolundan gitmekte ve onlardan feyiz almaktadır demektir. Dallı arakiyyenin bir ismi de "ahiret tâcı"dır. Böyle denilmesi sebebiyle derviş kabre konulduğunda bu takke başına giydiri- lir. Dallı arakiyye giyen kişi "sâfi gümüş oldu" demek- tir. Gümüş derece bakımından altından sonra gelir.

Yani denilmek istenir ki gümüşlükten altınlığa terfi edebilir. Dervişin kıymeti, manevi bâhası ziyadeleşmektedir ve bu durumdaki derviş, saflığa ve kemale erişmeye namzettir. Evlâdım gördüğün gibi dallı arakiyye giymek, baş üstüne takke giymekten ibaret değildir. Basit görene alelade muamele edilir. Buna hürmet edene hürmet edilir, hakikatinden haber verilir. Allah için tazim eden ve yine Cenâb-ı Hakk'ın rızası için hürmet eden kişiler daima kârdadır. Asla zarar etmezler. İnsanın başına ne gelirse, (hürmet ve saygısı azaldıkça) rızadan uzaklaşmaktan gelir.

Cenâb-ı Hakk'ın ihsanına mazhar İhsan Efendi oğlum, bize tevcih ettiğiniz suallerin ancak bir kısmına cevap verebiliyoruz. Bunun sebebi ihmal değil belki sizin ihsanınızla zaten hallolabilecek meseleler oluşundandır. Diğer sualinizin cevabına gelince evlâdım, enbiyanın, sıddıkların, şehidlerin ve bazı sâdik kulların cesetlerini yemek toprağa haram kılınmıştır. Enbiyânın (peygamberlerin) kabirleri onlara bir nev'i halvethane gibi olmuştur. Şunu da unutmayasın ki; İki cihân serveri İmâmü'l Enbiya Hz. Muhammed (s.a.s) Efendimiz'in kabri bellidir. Diğer enbiyânın hiçbirisinin kabri kat'i değildir. (Orada kabirleri olduğu kesin değildir.)

İşte peygamberlere yakîn ve varis olan zatlar derecelerine göre kabirlerinde cesetleriyle beraber durmaktadır. Mesela Hz. Hamza Efendimizin (r.a) kabri, bulunduğu yerden su çıkarmak bahanesiyle taşınmıştır. Şimdi Hicaz yolcularının ziyaret ettiği Uhud kabristanlığına nakledilmiştir. Sahih tarih kitapları, sağlam kaynaklardan bize aktardığına göre Hz. Hamza'nın (r.a) kabri açıldığında cesedinde en ufak bir bozulma olmadığını hatta omuzlarda taşınırken mübarek ayağının bir yere çarpmasından dolayı kanadığını çok açık bir biçimde nakletmişlerdir. Şimdi bundan ne olur denirse evlâdım, neler olmaz ki! İnsanın, ilme'l yakîn imana muhtaç oluşu gibi ayne'l-yâkin (gözle görme) imana da ihtiyacı vardır. İşte bunları gördükçe kişi dünyanın geçici saltanatına aldanmaz, ahiret saltanatının sultanlarını görür ve oraya rağbet eder. İmanı yâkine gelir. Şehadet arzusu ile cihâd şevki ile daima hizmette olarak bu mübarek zatlara ilhâk olmak gayesi ile yaşar. Zaten bu mübarek zatlar da kendilerini aşk ateşine, iman çerağına yakarak bizlerin yollarını aydınlatmışlardır. Gören gözlere, işiten kulaklara ve yapabilene aşk olsun! Şimdi anlaşıldı ki Cenâb-ı Hakk yoktan var ettiği gibi, öldükten sonra

dirilteceği gibi, isterse cesedi de ibret-i âlem olsun diye çürütmeyebilir. Ayrıca ibrette nasibi olanların şunu da görmesi lazım ki: Allah yoluna sarf edilen bedenler hatta nefesler zâyi olma kanunlarına rağmen kaybolup gidici ve zayi olucu değildir. Nefis makbul olur mu? Beden ve ceset makbul olur mu? Evet, olur. O cesedi ve bedeni Allah yolunda sarf edersen Cenâb-ı Hakk da cennet karşılığı senden onu satın alır. Bunun üzerine tefekkür ile satırlara sığmayan manayı, sadırda bulacaksınız. Hakk Teâlâ ilmini müzad eylesin, fehmini ve idrakini açık eylesin. Âmin.

Veliler yoldaşı, pirdeşim, evlâdım! Zikir esnasında vuku' bulan hali zikrederek uzun mektubumuzu daha da uzamaması için nihayete erdirelim. Evlâdım vehim yapma, korkuya da kapılma. Kendi kendine âsude (yalnız) kaldığındaki halinden bahsediyorum. Yani kalbinin atmadığını, nefes alamadığını, dakikalarca bu halin devam ettiğini anlatıyorsun ya, işte o hâl; zikir esnasında Cenâb-ı Hakk sana ilham etmekte ki Allah'ın zikri ile daim ve kâim olanların tabiat zincirlerine ve beden zindanına ihtiyacı yoktur. Zira bunlar ve her şey Allah ile daim ve kâimdir. İşte sana gösterildi ki kalp sebab-i hayat değildir. Nefes de öyle; vesile-i hayattır. Hayatın kendisi değildir. Kişi Allah zikri ile tatmin olsa başka şeye muhtaç değildir. Bir dem olsun sana bunu yaşatmışlar. Eğer korkup endişeye kapılmasaydın bu halin saatlerce devam edebilirdi. Fakat şunu unutma ki: Zikrin bazı hallerini sevmek de kişiyi maksattan uzaklaştırır. Yani kişi zikirden kastını unuttur. Bazen sadece zikrin lezzeti için tesbihatta bulunursun. Bu kötü bir şey değildir. Zikirden garaz Cenâb-ı Hakk'ın zâtıdır, vesselâm.

Senin kendince yaşadığın tecellilerin hepsi daha evvel de söylediğim gibi sana aittir. Menzillerde oyalanmayasın. Zira yolcu yolunda gerek...

Pek kıymetli İhsan Efendi oğlum, kelimeler birbirinin ruh hallerinden anlamayan insanlar için nasıl pek mana ifade etmiyorsa birbirine yakın ruhlar arasında bile yazmak, konuşmak bir dereceye kadardır. Konuşmaktan, yazışmaktan maksat murada yakınlık içindir, Cenâb-ı Hakk murad ve gayelerimizi rızasına uygun eylesin. Benim gönlümü hoş eylediğin gibi Cenâb-ı Mevlâ dünya ve ahirette senin gönlünü hoşnut eylesin. Kelimelere sığmayacak manaları, senin ferasetine, irfânına ve kalbine havale ediyor seni dahi Hudâ'nın hıfz u emanına havale ediyorum. Allah'ın rahmeti, bereketi ve selâmeti üzerlerinize olsun.

Kişi Noksanını Bilmek Gibi İrfan Olmaz

Dr. Durak Pasmaz

Şöyle bir kıssa anlatılır: Bektâşi, Mevlevî'ye sormuş:

- *Sizin hırkanızın yenleri neden bu kadar geniş olur?*
Mevlevî:

- *Başkasında gördüğümüz kusurları gizlemek için,* diye cevap vermiş ve:

- *Ya sizin hırkalarınızın yenleri niye bu kadar dar olur?*
diye sormuş. Bektaşî de:

- *Biz kimsede kusur görmeyiz de...* diye cevap vermiş.

Evet, başkalarının kusurlarını, hatalarını gizlemek, insanlar arasında yaymamak, ifşa etmemek güzel bir şey, kusur ve hata görmemek ise daha da güzel. Onun için **"kusur görenindir"** denilerek kültürümüzde asıl kusurun, kusur sahibinde değil, onu görene ait olduğu belirtilmiştir.

İnsanlar genellikle kendi hatalarını, kusurlarını görmezler, hep başkalarının hatalarını görürler. Aynayı hiç kendilerine tutmazlar. Hep başkalarını ıslah etmeye, başkalarını düzeltmeye çalışırlar. Çalışırlar ama bunun hiçbir faydası da olmaz. Çünkü insanlar, kendilerinin kusurlarının araştırılıp yüzlerine vurulmasını sevmezler. Hele bir de başkalarının kusurlarını, hatalarını araştıranların kendileri de kusurlu ve hatalı kimseler ise. İnsanlar kendilerine yol gösterenlerin sözlerine değil, işlerine, bakarlar, hareketlerine, yaptıklarına bakarlar. Onun için Ziya Paşa bir beytinde şöyle der:

Âyinesi iştir kişinin lafa bakılmaz

Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde

Bir başka şair de:

Söyletirsен dillerinde laf çok

Zerre kadar birisinde hâl yok

Bu gerçek yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifade edilir:

“Siz insanlara iyiliği emredip de kendinizi unutup musunuz yoksa? Hâlbuki siz kitabı okuyup duruyorsunuz. Siz hiç aklınızı kullanmıyor musunuz?”

[Bakara, 44]

Ayet-i kerimeden gayet net olarak anlaşılmalıdır ki;

a. Okuyup yazanlar, ilimden behresi olanlar, özellikle ilahi kitabı okuyanlar,

b. Allah'ın kendilerine bahşetmiş olduğu akıl nimetini kullananlar, böyle yapmazlar. Onlar kendilerini unutup da başkalarına yol göstermeye kalkışmazlar. Kalkışır-lar-sa, etkili olamayacaklarını, gülünç duruma düşeceklerini bilirler.

Aslında insanın kendi kusurlarını, kendi hatalarını anlaması ve itiraf etmesi bir fazilettir. Bu, kişinin irfanını, olgunluğunu ortaya koyar. Onun için “kişi noksanını bilmek gibi irfan olmaz” denilmiştir. Kâinatın Efendisi bir hadis-i şeriflerinde:

“Kendi kusurları, başkalarının kusurlarını araştırmaktan alıkoyan kimseye müjdeler olsun!”

[el-Fethu'l-Kebir, II, 48] buyurmuştur. Fakat böyle kimseler sanıldığı kadar çok değildir.

Başkalarının kusurlarını araştıranlar unutmamalıdır ki bir gün kendi kusurları da ortaya çıkar. On beşinci yüzyılın büyük bilgin ve mu-tasavvıf şairi Molla Câmi' **'Baharistan'** isimli meşhur eserinde [s.133] şöyle bir olay anlatır:

Ebû Tâlib'in oğlu ve Hz. Ali'nin kardeşi Akîl ile Muaviye b. Ebî Süfyân söyleşiyorlardı. Muâviye:

- Ey Şamlılar! Allah'ın kitabında buyrulan **“Ebû Leheb'in elleri kurusun ve kendisi kahrolsun”** ayetini duydunuz mu? dedi. Şamlılar:

- Evet, dediler. Muâviye:

- Ebû Leheb, Akîl'in amcasıdır, dedi.

Bu kez Akîl sordu:

- Ey Şamlılar! Aynı sûredeki **“Ebû Leheb'in odun hamalı olan karısı...”** sözünü duydunuz mu? Şamlılar yine:

- Duyduk, dediler. Akîl:

- İşte o kadın da Muâviye'nin halasıdır, dedi.

Molla Câmi bunu anlattıktan sonra şöyle öğüt verir:

Tabii buradaki kusur ve hatalardan maksat, kişinin kendisi ile Rabbi arasında olan hata ve kusurlardır. İnsanlara karşı görevlerini ihmal edip, kötüye kullananlar, başkalarının haklarını çalıp çırpanlar, kamuyu dolandıranlar konumuzun dışındadır. Dinen onların kötülüklerini, haksızlıklarını gizlemek gibi bir görevimiz yoktur.

“Akıllı kişi kendi kusuruna bakar, başkasının ayıbını görmez. Senin olumsuzluklarını görmezden gelenin sen de kusuruna bakma.”

Bizim görevimiz başkalarının kusurlarını, araştırmak değil, bilakis gördüğümüz kusurları, örtmektir. Kur'ân-ı Kerim bize bunu emretmekte, sevgili Peygamberimiz bizden bunu istemektedir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de:

“Birbirinizin gizli hallerini, kusurlarını araştırmayınız!”

[Hucurât, 12] buyrulur.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de:

“Bir kul, diğer bir kulun dünyadaki kusurlarını, hatalarını gizler, insanlara ifşa etmezse, Allah da kıyamet gününde onun kusurlarını gizler.” [el-Fethu'l-Kebir, II, 588] buyurmuştur.

Tabii buradaki kusur ve hatalardan maksat, kişinin kendisi ile Rabbi arasında olan hata ve kusurlardır. İnsanlara karşı görevlerini ihmal edip, kötüye kullananlar, başkalarının haklarını çalıp çırpanlar, kamuyu dolandıranlar konumuzun dışındadır. Dinen onların kötülüklerini, haksızlıklarını gizlemek gibi bir görevimiz yoktur. İşte bu manada: **“Şerli kimselere merhamet etmek, iyilere zulmetmektir.”** denilmiştir.

Kendi kusurlarını gören kimse, kötü bir durumla karşılaştığı, başına bir felaket, bir musibet geldiği zaman, bunun sebebini başkalarında değil, kendisinde

arar, nerede ne eksiklik yaptım da, başıma bu kötü durum geldi, der. Durumunu gözden geçirir, kendisine çeki düzen verir. Oysa insan genellikle böyle yapmaz, başına bir kötülük geldiği zaman, kusuru hep başkalarında arar, tersi olduğu, yani bir iyilikle karşılaştığı zaman da kerameti hep kendisinde görür. Oysa Kur'an-ı Kerim bize bunun tersini söylüyor. Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

“Ey insan, sana gelen her iyilik Allah'tandır, başına gelen her fenalık ise nefsendendir.” [Nisâ, 79]

Aslında kendi hata ve kusurlarını göremeyenler, kendilerini bilmeyen kimselerdir. Olgun insan her şeyden önce kendini bilen kimsedir. Kendini bilemeyen kimse, hiçbir şeyi bilemez.

Bir de kendi kusurlarını görme-yenler, genellikle kimseyi beğenmez, hep kendilerini över, kendilerinden bahsedilmesinden hoşlanırlar. Bu da insanı kibire, büyükmeye, götürür. Kibir ise dinimizde büyük günahlardan biridir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) hadis-i şeriflerinde:

“Gönlünde zerre kadar kibir izi olan cennete giremez” buyurmuştur. İnsan kendisini övmeme-li, başkası onu övüp methetmelidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

“Allah, sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada bile, sizi en iyi bilendir. Öyle ise kendinizi temize çıkarmayın, övüp durmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanları daha iyi bilendir.” [Necm, 32] buyrulur.

İnsanın kendi kusurlarını görmesi, yüce Allah'ın ona bir nimeti ve lütfudur. Onun için İmam Gazâlî şöyle der:

“Allah kuluna bir iyilik dileyince ona kendi kusurlarını gösterir. Derin görüşlü kişiye kusuru gizli kalmaz. Kusur bilinince tedavisi kolay olur. Fakat insanların çoğu kendi kusurlarının farkında değildir. Kardeşinin gözündeki çöpü görür, kendi gözündeki odunu görmez.”

Hz. İsa'dan şöyle dediği rivayet edilir:

“Allah'ı anmaksızın çok konuşmayın; sonra kalpleriniz katılaşıp. Katı kalp ise Allah'tan uzaktır, fakat siz bilmezsiniz. Siz tanrılarımızçasına insanların günahlarına bakmayınız, kullar gibi kendi günahlarınıza bakınız. Çünkü insanlar günahlara ducar olur ve ondan kurtulabilir. Belaya uğrayanlara acıyın. Afiyetten dolayı da Allah'a hamdedin.” [Mâlik, Muvatta, Kelâm/8]

Her hususta bize örnek ve önder olan Allah Rasûlü (s.a.s) kimsenin hatasını araştırmaz, gördüğü hataları da kimsenin yüzüne vurmaktan tatlı dille düzeltmeye çalışırdı. Şöyle şöyle yapıldığını gördüm, bunlar doğru şeyler değil, gibi genel ifadeler kullanırdı.

Başkalarının kusurlarını araştıranlar, bilerek ya da bilmeyerek kendileri de kusur işlemiş olurlar. Mevlana Hazretleri bunu zihnimize nakşetmek için Mesnevi'sinde şöyle bir olay anlatıyor:

“Dört Hintli mescide girip namaza durdular. Bu sırada müezzin geldi. Hintlinin biri, namazda olduğunu unutarak ona:

- Ezanı okudun mu, yoksa namaza daha vakit var mı? diye sordu.

Öbür Hintli, namazda iken:

- Sus be dedi, söz söyledin namazın bozuldu. Üçüncüsü, ikincisine:

- Amca dedi, ne diye onu kınamadasın, öğüdü kendine ver, senin de namazın bozuldu. Dördüncüsü:

- Allah'a hamdolsun dedi, üçü gibi ben de kuyuya düşmedim.”

Mevlana bunu anlattıktan sonra şöyle der:

“Dördünün de namazı bozuldu; şunun bunun ayıbını söyleyenler daha da fazla yol yitirmişlerdir.

Ne mutlu o kişiye ki kendi kendinin ayıbını görmekte-dir. Kim ki birisinin ayıbını görürse, o ayıbı kendisinde bulur. Sende o ayıp yoksa da yine emin olma. Olabilir ki o ayıbı sen de yaparsın. Günün birinde o ayıp sende de meydana çıkabilir.” [Abdülkadir Gölpinarlı, Mesnevi ve Şerhi, II, 425-426]

Her hususta bize örnek ve önder olan Allah Rasûlü (s.a.s) kimsenin hatasını araştırmaz, gördüğü hataları da kimsenin yüzüne vurmaktan tatlı dille düzeltmeye çalışırdı. Şöyle şöyle yapıldığını gördüm, bunlar doğru şeyler değil, gibi genel ifadeler kullanırdı.

Lâilâhe illallâh

Mevlâm bizi ayırma,
Kelime-i tevhidden,
Başka sözü duyurma,
Lâilâhe illallâh.

Aradan kalkar perde,
Derman olur her derde,
Söyle onu her yerde,
Lâilâhe illallâh.

Düşmanlar ondan korkar,
Yürecikleri hoplar,
Müridler feyiz toplar,
Lâilâhe illallâh.

Onu diyen kurtulur,
Varır cenneti bulur,
Rab rızası umulur,
Lâilâhe illallâh.

Allah bizi söyletir,
Söyleteni dinletir,
Dağı taşı inletir,
Lâilâhe illallâh.

İhvanlar zikredelim,
Esmâyı yâd edelim,
Hep beraber diyelim,
Lâilâhe illallâh.

Coştursun bizi bu söz,
Ağlayıp dursun bu göz,
Aşk ile yansın bu öz,
Lâilâhe illallâh.

Dilimizden kesmesin,
Musibetler vermesin,
Dergâhtan eksilmesin,
Lâilâhe illallâh.

İsmail Rûmî Kadirî Âsitânesi

Mustafa ÖZDAMAR

Dergâha vardığınızda ilk dikkatinizi çekecek levha, öğüt almak ya da vermek için başka lafa hacet bırakmayan bir çift zarif sözdür:

“Edeb Yâ Hû...”

Tarikat kurusu pîrin türbesini içine alan tekkelere **“pîr evi”**, hazirelerinde tarikat büyüklerinin makberleri bulunan tekkelere ise **âsitâne** deniliyor.

Tophane Firûzağa Mahallesi Kadiriler Yokuşu’nda yer alan 503 ada 6 parsel sayılı **İsmail Rumî Kadiriler Asitanesi** bu özellikte bir dergâh.

Gönül pencereleri açık olan güzel insanların gayretleriyle hala devam eden **devrân-ı mukabele** günü, **salı!**

Şemseddin Sâmî Bey merhumun **“Kamus-ul Âlam”**ında (C.2.s.950) **“kibâr-ı meşâyih-i Kâdiriyyeden”** olan **İsmail Rumî** Hazretleri, **Tosya’da** doğmuş ve **Kastamonu’da** tahsil yapmıştır. Daha sonra **Abdulkâdir Geylânî** Hazretlerinin davet-i maneviyeleriyle **Bağdat’a** giderek **“batınını dahî zahiri gibi kemâlât ile tezyin ve tenvir etmiş ve ba’de pîr-i sanî künyesiyle Anadolu ve Rumeli diyarına irşada memur”** olmuştur.

Bu irşad memuriyeti sırasında 48 yerde 48 dergâh açtığı söyleniyor kaynaklarda.

En sonunda İstanbul’a gelerek **Ayion Makaveen** Kilisesinin harabelerini İslam’la şereflendirip sevindirerek günümüze kadar yaşatılan güzel dergâhını inşa ediyor. **Şemseddin Sâmî** Bey merhum’un ifadesiyle **“birçok şehir ve kasabaları geç ü güzâr ve kırk mahalde namlarına mensub tekyeler bina ve imar ittikten sonra, Dersaadet’e gelerek, Tophane’de (Kadirhane) dinmekle meşhur hankâhı inşa ve en evvel bu diyarda tarikat-ı kadiriyye üzere irşad-ı ibâd”** etmişlerdir.

“Sultan Ahmed” Cami-i şerifinin resm-i küşâdında Üsküdârî **Aziz Mahmud Hüdâyî** hizmet-i hitabet ve tarikat-ı Şemsiyye ricâlinden **Abdulahad Nurî** kürside icrây-ı va’z ü nasihat vazîfelerini ifa ittikleri gibi, sâhib-i terceme (İsmail Rumî) dahî tarikat-ı kadiriyye üzere zikrullah icrâsını deruhte eylemişlerdi.”

Halen **Hacı Pîri Kadirihâne Camii** adıyla ibâdete açık olan bu güzelim mabedin yerinde vaktiyle Hacı Pîrinin (v. H.1040) bağları ve bostanları varmış. Hep-sini Allah için bu dergâhın kurumlaşmasına adanmış.

İstanbul’da devran-ı mukabeleye açık oldukları yılların özellik ve güzelliklerini koruyabilen beş-altı dergâhtan birisi **İsmail Rumî Kadiriler Âsitânesi**.

Boğazkesen Caddesi’nde yedi başlı ejder nefsinizle dövüşe, sevişe, kâh boğuşarak kâh barışarak, onu yedi kollu süreyyâ haline getirerek eğer sağ sâlim sağa döner de Kadiriler Yokuşu’nda iç ve dış ilişkiler ağı-nızın odağındaki kendinize ulaşabilirseniz; **emmâre, levvâme, mülhime, mutmainne, râdiye, merdiye ve sâfiye** mertebelerini andıran taş basamaklar sizi dergâhın harîmine götürür.

İlk dikkatinizi çekecek levha, öğüt almak ya da vermek için başka lafa hâcet bırakmayan bir çift zarif sözdür:

“Edeb Yâ Hû...”

Vitraylardan dökülen ışıkların şırıltılarıyla serinleyen medhal antre, cennetten akıp geliyormuş hissini veren bir iç çeşmeye açılıyor. Abdestiniz yoksa abdest alabilir ya da varsa tazeleyebilirsiniz.

İstanbul’un gece gündüz sürekli akan ve sayıları oldukça azalan cömert çeşmelerinden biri bu. Eskiden şarıl şarıl akardı, şimdilerde şırl şırl akıyor.

“Pîr-i sâni” İsmail Rumî Hazretleri, dergâhın önündeki nazirede, sonsuza doğmuşluğun âsûdeliği içinde.

Her mevsimde yeşil defneler ve yeşile serenat yapan bülbüller, buraya bir cennet dekoru vermişler.

Bu dergâhın içi de cıvı cıvı, dışı da... Her tarafı bahçe.

Gelin, dergâhın bir köşesine ilişelim de **“fudalây-ı mecâzibden”** merhum **Muhammed Abdullatif b. el-Hâcc Feyzullah el-Ayvansarayî**’nin tercemesine muvaffak oldukları **Risâle-i Gavsıyye**’yi okuyalım.

Abdulkadir Geylânî Hazretlerinin hacmi küçük ama muhteviyatı çok çok büyük olan bu risâlesi de, bu cıvıltılar arasında irdelenebilir belki de ancak.

Rabbi Erinî

Prof.Dr. Mustafa KARA

Tasavvufî düşüncenin klasiklerinden olan **Menâzilu's-Sâirin**'in yazarı Abdullah Herevî bu eserde yolculuğun yüz basamaklı merdivenini anlatır. Bu merdivenin ilk basamağı **yakaza** (uyanmak) son basamağı ise **tevhid**dir.

Bütün bu güzelliklere rağmen tasavvufî hayatı tefrikaya alet edenlere ne denebilir?

Tarikat denince tefrikayı hatırlayanlara ne söylemeli? İsmail Hakkı Bursevî'nin tespitlerini okuyalım:

*Gönül tahtında sultan oldu tevhid
Şeh-i iklim-i irfan oldu tevhid
Zemin-u âsûmana sığmaz iken
Sarayı dilde mihmân oldu tevhid
Erişmez akl-ı kül künhüne onun
Bilinmez sırr-ı pinhân oldu tevhid
Olur dil-mürdeler onunla zinde
Kamu âşıklara cân oldu tevhid
Komaz bir zerre dilde şekkü inkâr
Anınçun din u iman oldu tevhid
Vücutun tatrâsın mahveyle Hakkî
Aceb deryây-ı ümmân oldu tevhid*

Daha önce bu yolu katetmiş bir mürşidin tecrübesini kullanarak samimiyet, ciddiyet ve mahviyetle birlikte yapılan bu seyahat sonunda ulaşılan tevhid gülistanına geçen asrın en büyük yolcularından Osman Şems Efendi'nin davetiyesi şöyle:

*Gel gülşen-i tevhide şu bülbül gibi yahû
Nâlân olup Allah diyelim hû diyelim hû
Gözyaşı ile gülben-i aşka verelim hû
Gıryan olup Allah diyelim hû diyelim hû*

Vahdaniyetin sırlarıyla yüzleşebilmek için riyazât ve mücâhedenin temizleyici gücüyle özümüzü şirk ve masiva kirlerinden temizlemek gerekir. Bunun için gönül adamlarının kapısını çalmak gerekir, Sezaî-i Gülşenî'nin söylemek istediği de budur:

*Tevhide döndür sözünü
Dergâha döndür yüzünü*

Pâk eyleye gör özünü

Sen ey gönül gel ey gönül

Cânân illerinin vahdet güllerini koklamak isteyenlerin duygularını ise Abdülahad Nur terennüm ediyor:

Açıldı vahdet gülleri

Feryad eder bülbülleri

Göründü cânân illeri

Gel gidelim Hak'dan yana.

Bu bağın Bülbüllerinden Yunus Emre konunun esasına işaret ediyor:

Tevhid imiş cümle âlem

Tevhidi bilendir Âdem

Ben tevhidi inkâr eden

Öz insana düşman imiş

Tevhidin, gönlümüze açtığı derinliklerini hissedebilmek için yola düşmek gerekir. Aşk derdiyle tanışmak gerekir. Âşıklarla beraber olmak gerekir.

Ey âşık-ı didâr olan

Tevhide gel tevhide gel

Ey derd-i aşka yâr olan

Tevhide gel tevhide gel

Tasavvufî hayatta zikir halkasının bir adı da tevhid halkasıdır. Zikir halkasında dervişler kol kola gönül gönle girerek bütünlük meydana getirirler. Gönüllerin perakende hâli yok olur. Tevhidin esrarı dünyası insanları kendinden geçirir. **"Rabbî erinî"** (A'raf, 143) tecellileriyle deli-divâneye döner:

Tevhide düşen âşıkta, alçak nazar etme

Ser tâc-ı cihandır olan 'üftade-i tevhid

Gülşenî

Yunus bu tevhide garkoldu gitti

Geri gelmekliğe akli dirilmez

Yunus

Yola Düşüp Dosta Gitmek /3

Dr. Mustafa TATÇI

Kendiliğinden geçeni doğan eder maşuk anı

Ördek ü keklige salar sürü edüben tutmağa

(Sevgili, kendi benliğinden geçen âşık sâlikî doğan kuşu gibi eğiterek ve kabiliyetini artırarak alıcı/avcı haline getirir. /Sonra da/ sürü haline getirip avlamak için ördek ve keklıkların üzerine salar.)

Kendiliğinden geçmek, kendinden geçmek, yokluğa ulaşmak, nefsinin (benliğini) yitirmek demektir. Burada benliğinin emrinden kurtulan salikin vecd (kendinden geçme) halini ifade eder.

Maşuk, sevilendir, mürşid-i hakikidir.

Doğan kuşu, eğitilebilen, sahibinin emrine mûti, keskin bakışlı, leş yemeyen, gece görüşü olan alıcı/avcı bir kuştur. Keklik, güvercin, ördek ve tavşan avında kullanılan bu kuş, avını ya yakalar sahibini bekler veya sürünün istikametini değiştirip avcının üzerine getirir. Âşık salik (mana yolcusu) bu sıfat ve özellikleriyle doğan kuşuna benzer.

Beyitte anılan ördek ve keklik, avlanan kuşlardır. Salikin keşfetmesi, anlaması (yakalaması) gereken eşyanın hikmetlerinden, temyiz gücüne ulaşmasından, ledünni bilgilerden kinaye birer istiâredir.

Sözün özü, terbiye edilerek vecde ulaşan aşık salik, maşuku tarafından öyle bir hale ulaştırılır ki, tıpkı doğan kuşu gibi hikmet ve ledün avına çıkar. Her bir tecelliye hiç yanılmadan Hak ile, Hak gözüyle bakar ve o tecelliye hikmet üzere algılar. Artık o salikin gözünden bakan Hak, kulağından işiten Hak ve ayağından yürüyen Hak olur.

Âşık mı diyem ben ana Tanrının uçmağın seve Uçmak dahi tuzak imiş mü'min canların tutmağa

(Tanrının cennetini sevene ben âşık mı derim! Cennet bile mü'minlerin canlarını tutan, avlayan/asıl amaca yönelmekten alıkoyn/ bir tuzakmış.)

Beyitte geçen "uçmak" kelimesi cennet demektir. Mutasavvıfların anlayışına göre cennet, sûri ve irfânî olmak üzere iki kısımda değerlendirilmektedir. Zira hiçbir şey yoktur ki onun bir de iç yüzü olmasın. Şu halde cennet kavramının da bir zahiri bir de batini yönü vardır. Nitekim Yunus, divanındaki diğer bazı şiirlerinde âşıkların cennet gayesiyle ibadet etmemesi gerektiğini kendilerine, sekiz uçmak (cennet) arz olursa, yetmişbin hûri verilse aldanmayacaklarını belirtirken ibadet ve tâatle elde edilecek makamları kasteder.

Âşıkların gönlü gözü maşukın isteyü gider

Ayrık suretde ne kalır kim kılars zühd ü taat

Yedi Tamu dedikleri katlanmaya bir âhıma

Sekiz uçmak eylemeye bunda niye eğleneyin

Cennet ve makam arzusu zühd makamıdır, irfan makamı değil. Âşıklar zühd makamında oyalanmaz. Aşka ulaşip masiva hükmünde olan cennet arzusu da gönüllerinde yakarlar. Bir beyitte Yunus şöyle diyor:

Zahidin zühdiyle cennet makamı olur
Masivanın küllisi zindanıdır aşıkların

Hâlbuki âşıklar ne uçmakta ne de tamuda konaklarlar! Onun kuşa benzeyen canı, aşk ve irfan kanatlarıyla Hakka ve hakikate, varlığın aslına doğru uçar.

Burada, dilimizdeki cennet anlamına gelen uçmak kelimesiyle, aşık salikin mücahede ile masivadan kurtulan bir kuşa benzeyen canı arasındaki alakaya da dikkat etmek gerekir. Böyle bir Hak yolcusunun hedefi gerçek dosta ulaşmaktır. Nitekim şöyle demektedir:

Cennet cennet dedikleri bir ev ile birkaç huri

İsteyene vergil anı bana seni gerek seni

Aşkın ile mest olanı derdini her dem bulanı

Visalin nişanın alalı cennetlere kalımazam

Yunusun 'uçmak dahi tuzak imiş mü'min canların tutmağa' mısrasında geçen tutmak ve tuzak kelimelerinden, aşkın canının kuşa, cennetinde içine yem konulan tuzağa benzetildiğini anlıyoruz. Daha önce de ima ettiğimiz gibi, cennet gerçek âşıkların gayesi olmayıp, gör-geç makamında uğradıkları cemali tecellilerden ibarettir. Cennet kademeleri ve bu kademelerdeki ikramlar, güzellikler esasen insana birer imtihan aracıdır. İnsanın gayesi cennet-i sûri değil, belki cennet-i irfânî olmalıdır. Cennet-i irfânî ise, nefsi terbiye ederek elde edebileceğimiz hakikatlerdir. Niyâzi-i Mısri bu

makâmda ne güzel söyler:

Bugünkü cennet-i İrfâna dâhil olsalar uşşâk

Yarınki va'd olan hûri veya gılmanı neylerler

Sözün özü insan hiçbir durakta oyalanmamalı, gayesi 'kendini bilmek hakka dönmek' olmalıdır.

Sözün özü, terbiye edilerek vecde ulaşan aşık salik, maşuku tarafından öyle bir hale ulaştırılır ki, tıpkı doğan kuşu gibi hikmet ve ledün avına çıkar. Her bir tecelliye hiç yanılmadan Hak ile, Hak gözüyle bakar ve o tecelliye hikmet üzere algılar. Artık o salikin gözünden bakan Hak, kulağından işiten Hak ve ayağından yürüyen Hak olur.

Kıssadan Hisseler

Derleyen: Oktay YETİŞKİN

Başka Duâ Bilmez misin?

Bir şahıs Harem-i Şerîf'in kapısında,

"Ey doğrulara yardım eden, haramlardan kaçınanları koruyan Allah'ım!" diyerek hep aynı duâyı okuyordu. Ona, "Sen başka duâ bilmez misin?" dediler. O şöyle açıkladı, bu duâyı tekrar etme sebebini:

"Ben Beyt-i Şerîf'i tavâf ederken ayağıma takılan bir şeyi eğilip aldım. Bir de baktım ki, içinde bin altın bulunan bir kese. Şeytanımla imanım mücadeleye tutuştular. 'Bin altın çok para, senin bütün ihtiyaçlarını karşılar' dedi şeytanım. İmanım ise 'Bu haramdır, boşuna saklama; sahibini bul, teslim et' dedi. Ben böyle mücadele içinde iken, birinin sesi duyuldu:

'Burada, içinde bin altınım bulunan kesem kaybolmuştur. Kim buldu ise getirsin, ona otuz altın müjde vereyim!'

'Bin haramdan otuz helâl hayırlıdır' diyerek keseyi sahibine teslim ettim. O da bana otuz altın verdi. Bunu alıp bakırcılar çarşısında gezerken, bir Arap kölenin bu paraya satıldığını görünce hemen onu satın aldım. Bir müddet sonra bu kölenin yanına bir kısım Araplar gelip gizlice konuşmaya başladılar. Köleden ne konuştuklarını sordum. Saklamayıp aynen anlattı:

"Ben Mağrip sultanının oğluyum. Babam, Habeş melikiyle cenk edip savaşı kaybetti. Beni de esir alıp buralarda sattılar. Babam bunları göndermiş, elli bin altın da vermiş ki, beni satın alıp götürsünler. Sen bana çok iyilik ettin, kendi evlâdın gibi baktın. Bundan dolayı memnun kaldım. Bunlar beni satın alacaklar; sakın az altına razı olma, elli bin altına sat beni."

Dediği gibi oldu. Elli bin altına sattım köleyi. Bu kadar büyük sermaye ile bir kısım mallar alıp Bağdat'a gittim. Orada açtığım dükkânda mallarımı satıyordum. Bir tanıdığım gelip, 'Meşhur bir tüccar dostum vefat etti, ay gibi güzel kızcağızı yalnız kaldı. Gel bunu sana alalım' dedi. Ben de kabul ettim. Kızın, çeyiz olarak getirdiği birtakım tabakların üzerinde içi altın dolu keseler vardı. Hepsinin üzerinde de biner altın yazılı iken, birinde dokuz yüz yetmiş altın yazılı idi. Bunun

sebebini sorduğumda kızcağız dedi ki:

"Babam bu keseyi Harem-i Şerif'te kaybetmiş. Bulan bir helâlzâde keseyi iade edince, otuz altını ona müjde olarak vermiş, ondan geriye kalanlardır bu kesedeki altınlar."

Bunun üzerine ben Allah'a hamd ve şükürlerde bulundum; bunlar hep doğruluğun, iyiliğin bereketi, diyerek hâdiseyi kızcağıza anlattım.

Sürur ve saadetimiz daha da perçinlenmiş oldu!

Bâyezid-i Bistâmî (k.s)

Bâyezid-i Bistâmî (k.s) hazretlerinin ileride büyük bir insan olacağı küçüklüğünde belliydi. Nitekim Şakîk-i Belhî hazretleri bir gün, onu çocukluğunda arkadaşları ile oynarken görmüş,

"Bu çocuk büyüyünce zamanın en büyük velîsi olacak" buyurmuştu.

Âlimlerden bir zât, yine bir gün Bâyezid hazretlerini görünce çok sevmiş, zekâ ve anlayışını ölçmek için:

"Güzel çocuk, namaz kılmasını biliyor musun?" diye sormuştu. Bâyezid-i Bestâmî (k.s) de:

"Evet, Allah dilerse, becerebiliyorum" cevabını vermişti. O âlim zât:

"Nasıl?" diye sordu. Bâyezid hazretleri de:

"Rabbimin emrini yerine getirmek üzere tekbir alıyor, Kur'ân-ı Kerim'i tane tane okuyor, ta'zim ile rükûa gidiyor, tevazu ile secdeye ediyor, vedalaşarak selâm veriyorum" dedi. O zat bu tarife hayran kalarak:

"Ey sevimli ve zeki çocuk! Sende bu fazilet ve derin anlayış varken, insanların gelip başını okşamasına niçin izin veriyorsun?" diye sordu.

Bâyezid hazretleri, bu soruya da yaşından umulmayacak hakîmâne bir cevap verdi:

"Onlar beni değil, Allah Teâlâ'nın beni süslediği o güzelliği meshediyor, okşuyorlar. Bana ait olmayan bir şeye dokunmalarına nasıl mâni olabilirim?"

Ricâlü'l-Gayb

Serkan ZEYBEKER

Ricâlü'l-gayb, Arapça iki kelimededen oluşan bir terkiptir. 'Racül' (çoğulu 'ricâl') kelimesi; adam, erkek, er, adamlık, olgun kişilik anlamlarına, 'Ğayb' ise (bir yerde) bulunmama, gelmeme, görülmeyen, gizli, gayb âlemi, manevi âlem anlamlarına gelmektedir.[1] Tasavvufi istilahta ise, çeşitli görevlerde evliyalardan oluşan ve insanların çoğu tarafından bilinmeyen manevi bir ordu anlamında kullanılmaktadır. Kaynaklarda ricâlü'l-gaybta görevli hanım evliyalardan bahsedilmesiyle, buradaki ricâl kelimesinin 'olgun kişileri' ifâde ettiği anlaşılmaktadır. Eserlerde gayb ricali, erleri veya erenleri, manevi ordu gibi kelimelerle de kullanıldığı gibi halk arasında üçler, yediler, kırklar şeklindeki ifadeler de hep ricalü'l-gayb anlamındadır. Aslında halk arasındaki bu söylemler, ricâlü'l-gaybin içerisinde bir grup velilerdir ki daha sonra izahı yapılacaktır. Ricâlullâh kavramı ise ricâlu'l-gaybdan daha geniş anlamı olmakla birlikte ricâlu'l-gayb yerine de kullanılmaktadır.[2]

Ehl-i sünnet itikadındaki velilik ve keramet kavramlarından yola çıkarak böylesi bir manevi yapının olabilme ihtimaline öncelikle mümkün diyebilmek gerekir. Sonrasında rical'ül-gaybe işaret olabilecek bazı ayet ve hadisler tefekkür edildiğinde, yalan söyleyebilme ihtimali görülmeyen çok sayıda evliyâ zatların[3] sözleri değerlendirildiğinde ve bu zatlarla birebir yaşadıkları olaylara şahadet edenlerin de sözleri göz önünde bulundurulduğunda rical'ül-gaybi kabul edenlerin kanaati, isabetli bir kanaat olsa gerekir.

Ricalü'l-gayb hakkında Kur'an-ı Kerim'den işaret olarak Hz. Hızır kıssası örnek olarak verilebilir.(Kehf, 60-82) Bu kıssada Hz. Hızır'ın, Cenab-ı Allah'ın nasib ettiği bir ilimle kâinat üzerindeki tasarrufatı görülmektedir. Kıssa sonunda Hz. Hızır, Musa'ya (a.s) **'Bu yaptığı işleri kendi görüşüne göre yapmadığını'** bildirmiştir.(Kehf, 82)

Hadis-i şeriflerdeki işaret ise, kendilerine 'ebdal' denilen bir grup evliya hakkındadır. İbnü'l-Cevzî gibi bazı âlimler tarafından edbal hadisleri kusurlu bulunmuşsa da, Sehâvî ve Suyûtî gibi âlimler, kaleme aldıkları eserlerinde edbal

hadislerinin detaylı olarak değerlendirmesini yapmışlardır. Sonuç olarak bu hadislerinin kusurlu olduğunu söyleyenler bu hükmü, söz konusu hadislerin bütün tarikleri için değil, belli bazı tarikleri hakkında söylemişlerdir. Nitekim Suyûtî, İbnu'l-Cevzî'nin kusurlu bulunduğu rivayetler dışında, çeşitli tariklerle gelen birçok rivayetleri de açıklayarak 'ebdal' haberinin sahih olduğunu, hatta sonrasında kabulü gerekli bir bilgi olacak derecede rivayet çokluğu bulunduğunu söylemiştir. Hafız İbn Hacer ise bu konuda, "Ebdal meselesi birçok hadiste varid olmuştur. Bunlar arasında sahih olanlar bulunduğu gibi, sahih olmayanlar da vardır" demek suretiyle ifade etmiştir.[4]

Bu hadis-i şeriflerden bazıları şunlardır: Hz. Ali (r.a) Irak'ta iken, bir gün yanında Şam halkından bahsedildi. Bazıları, onları lanetlemesini istediler. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a) Resulullah (s.a.s)'tan şunları işittiğini söyledi: **"Ebdaller kırk kişi olup Şam'da ika- met ederler. Onlar sayesinde yağmur yağar, onlar sayesinde düşmana karşı zafer kazanılır ve onlar sayesinde Şam halkından azap uzaklaştırılır."**[5]

Enes bin Mâlik'ten (r.a.) rivayet edilen hadis-i şerif şöyledir: **"Yeryüzü, Hz. İbrâhim gibi (kâlb, hâl ve sîrete sâhip) kırk kişiden hâli kalmayacaktır. Yeryüzünde yaşayanlar, onların duâları sebebiyle yağmura ve ilâhî yardıma erişirler. Onlardan her ne zaman biri ölürse Allah, bir başkasını onun yerine geçirir."**[6]

Sahabe-i kiramdan Ebu'd-Derdâ (r.a) ebdâl denilen kimseleri şöyle tanıtır: Allahu Teâlâ'nın kendilerine ebdâl denen bazı kulları vardır ki; bunlar peygamberlerin halefleri ve yeryüzünün direkleridir. Nübüvvet sona erince Cenâb-ı Hakk, Hz. Muhammed'in (s.a.s) ümmetinden bir kavmi onların yerine koymuştur. Onlar fazla namaz, çok oruç ve ibadetlerinden değil; ancak ciddi vera' ve samimi niyet sahibi olup herkese iyilik düşünmelerinden ve Allah için nasihat etmelerinden dolayı bu makama ermişlerdir. Onlar, korkaklığa varmayan sabır, zillete düşmeyen tevâzu sahibidirler. Otuz veya kırk kişi olan bu kimseleri Cenâb-ı Hakk seçmiş olup bunlar İbrahim (a.s) kalbi üzeredirler. Onlardan birisi vefat ettiği takdirde, Allah onun yerine başkasını koyar.[7]

Onlar kimseyi lanetlemez, kimseye hakaret etmez, kimseye dil uzatmaz, kimseye haset etmez ve dünyaya karşı hırslı olmazlar. İyilik bakımından insanların en temiz, en yumuşak ahlaklısı ve en cömertleridir.

Alametleri eli açık olmak, seciyeleri güler yüz, sıfatları ise selamettir. Bugünleri için korkmayıp yarınları içinde gaflette kalmazlar ve zahirlerini muhafaza ederler. Allah'la ilgili kesin bilgilerinde (yakîn) ve hayırlı işlerde yarışta onlara rüzgâr bile yetişemez. Allah'a olan şevkleri bakımından gönülleri ona doğru yükselir. **"...İşte onlar Allah'ın ordusudur (hizb); muhakkak galip gelecek olan da Allah'ın ordusudur"**[8] ayeti, bu kimseleri tasvir etmektedir.[9]

Bu niteliklere nasıl ulaşılabileceği konusunda kendisine sorulan bir soruya Ebû'd-Derdâ (r.a) şöyle cevap vermektedir: "Dünyayı (kalben) terk ile bu seviyeye ulaşabilirsin, zira sen (dünyaya) buğz ettiğin vakit, ahirete yönelirsin. Ahireti sevdiğin nispette dünyadan yüz çevirirsin. Dünyadan yüz çevirdiğin nispette de sana faydalı olanı görür, bulursun. Allahu Teâlâ kulunun iyi talebine karşılık ona doğru yolu gösterir, onu korur. Şunu da bil ki, bu anlattığım Kur'an-ı Kerim'dedir. Nitekim Allah Teâlâ : **'Muhakkak ki Allah sakınanlarla ve iyilik edenlerle beraberdir'**[10] buyurmuştur."[11]

İmam Şâfî ve İmam Buhârî'nin de ebdal sözünü, beğendikleri kişiler için bir takdir ifadesi olarak kullandıkları rivayet edilmektedir.[12] Muhaddis ve Fakih olan zatların da ebdal kelimesini kullanmaları, ehl-i sünnete mâl olmuş bir ifade olduğunu göstermesi bakımından da önem arz etmektedir.

Rical'ül-gayb ile ilgili şu şekilde bir akli mukâyese de yapılabilir: İblis'in de bir şer ordusu vardır. Şeytanlar, cinler ve insanlardan oluşan bu ordu hakkında Kur'an-ı Kerim ve hadislerden bazı bilgiler bulabileceğimiz gibi bazı araştırmacılar da **'şeytana tapan'** gizli dünya örgütleri hakkında hakkında bilgiler vermektedirler.

Rabbimiz (c.c.) Kur'anda şöyle buyurmaktadır: **"... şeytana kulluk etmeyin..."**[13], **"Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık..."**[14]

Peygamber Efendimiz (s.a.s) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır: **"İblis tahtını su üzerine kurar. Sonra yapacakları kötülükleri yapmak üzere avenesini sağa sola gönderir. Makam ve mevkiye ona en yakın olan, fitnenin en büyüğünü yapandır. Hepsini yaptıklarını anlatmak üzere İblis'in yanına gelir ve içlerinden birisi: 'Ben şunu, şunu yaptım.' der. Ancak İblis, ona: 'Senin yaptığın da bir şey mi?'**

der. Sonra bir başkası gelir ve 'Falan adamı, karısından boşayınca kadar onun yakasını bırakmadım.' der. İblis bundan o kadar memnun olur ki, hemen onu yanına çağırır ve 'Sen ne kadar şirinsin!' diyerek ona iltifat eder."[15]

Bu şer ordusunun bela ve musibetlerini def edecek mânevi bir ordu da lüzumludur. Hatta bu şer ordusu şu zaman için yeni kurulmuş olsa, evliyâ kiramın istişare ederek karşı bir ordu kurması elzemdir. Evliyâ Kiram hazeratı, kendilerine ikrâm edilen tasarruf gücünü herhalde ki böylesi bir şer ordusuna karşı kullanacaktır.

Gayb erleri hakkında pek çok menakib kitapları bulunmaktadır. Yakın zamanda yaşamış olan ve manevi orduda üçlerden olduğu kabul görülen Lâdikli Ahmet Ağâ'nın (1888-1969) hayatı hakkındaki eserler tavsiye edilebilir niteliktedir. Bu eserlerde şahitlerin huzurunda gelişen bazı olaylardan bahsedilmektedir. Muhtemeldir ki hâlen hayatta olanları da vardır. Ya da birebir olayları şahitlerinden dinlemiş olan akrabaları ve çocukları...

Manevi orduda bulunan hiyerarşik yapıyı Muhyiddin Arabî (k.s) aşağıdan-yukarıya melâmiyye, muhaddesün, ahillâ, ümenâ, mustafün/müctebün, nükabâ, ahyâr, nücebâ, ebdâl, evtâd, imâmân ve kutub şeklinde sıralamıştır. [16] Mehmed Nuri Şemseddin'in (k.s) *Miftâhu'l-Kulûb* adlı eserinde ise ricâlul-gaybın mertebeleri, aynı zamanda sayılarını da ifade etmektedir. Bu zâtlar özet olarak şöyle tarif edilmiştir:

Manevi ordunun başındaki zât *Kutbü'l-Aktâb*'tır. Üstün hizmet sayılan bu kutuplar kutbu olma görevi, Allah tarafından her asırda tek değerli zata verilir.

En büyük gavs olan zata gelince... Bu değerli zat, kutuplar kutbunun emrindedir. Bu zat da, her ne kadar muktedir, yönetme yetkisinde güçlü olsa da; destur almadan, ne dil oynatabilir, ne de bir şeye el atabilir. İzinsiz karışmaz.

İlk *kutub* tabir olunan zata gelince, diğer kutupların ilki demektir.

Buraya kadar anlatılan zatlar, halk arasında '*üçler*' diye anlatılan değerli zatlardır. Yani: İlki kutuplar kutbu, ikincisi en büyük gavs, üçüncüsü de ilk kutuptur.

'*Yediler*', '*kırklar*' diye anlatılan zatlar dahi vardır. Bunların da her biri kutub olup ancak, Allah'ın ihsanı ile kutuplar kutbuna hizmetçi olmuşlardır. Bunların her

biri, haline göre bir yere memur edilmiştir. Meselâ: İlk kutup Bağdad, Şam, Halep gibi beldelerde tasarruf ederler. Diğer kutuplar da, hallerine göre birer ikişer yerlerde tasarruf eder. Oraları yönetirler. Hatta kâfirlerin ülkelerini dahi yönetirler.

Kutuplar tasarruf ederken '*her biri, yönetmeye memur oldukları yerde dururlar ve öyle tasarruf ederler*' gibi bir mana anlaşılmamalıdır. Kendisi İstanbul'da olabilir; görevi de Hindistan'dadır. O anda, Hindistan'daki görevini yerine getirir. Onlara göre, uzak yakın aynıdır.

Anlatılanlardan başka; *yüzler*, *üçyüzler*, *yedyüzler*, *binler* dahi vardır. Bunlar da, Allah tarafından kutuplar kutbunun ve diğer kutupların hizmetlerini görmeye memurlardır. Anlatılanlardan başka, *üçbinler*, *beşbinler*, *yedibinler*, *onbinler* vardır. Bunların kâmil ve mükemmili olsa dahi, yönetim işlerine karışmaz. Bu anlatılanlarla beraber, her bir asırda, bir rivayete göre 124 bin tane Allah'ın velisi vardır. Kıyamet gününe kadar, bu mevcutlar hiç eksik olmaz. Bazan, kutuplar kutbu olmak, hilâfet sırrı, en büyük gavs olmak mertebelerinin üçü de kutuplar kutbu olan değerli zatta birleşir... Şeklinde anlatmaya devam eder...

Elhasıl mânâda devran işte böyle dönmektedir. Dünyada gelişen olayları değerlendirenler ise, her türlü güç odaklarının olaylarla olabilecek ilgilerini enine boyuna tartışırlar. Gelişen olayların sonuçlarına bu yorumlar üzerinden tahminler yürütürler. Ancak ricâlul-gayb dikkate alınmadan yapılan bu türden yorumlar, her zaman eksik kalmaya mahkûm olacaktır. Ama ne var ki onlar emirsiz hareket etmezler. Yoksa herhalde iblisin ordusu nefes dahi alamazdı.

[1] Arapça-Türkçe Sözlük, Mektep Yayınları, Kadir Güneş

[2] Süleyman Uludağ, "Ricâlul-Gayb", c.35, s. 81.

[3] Bu zâtların içinde, Abdulkâdir Geylânî (k.s), İmam Rabbânî (k.s) gibi itikât ve hadis hususunda âlim olan zatlarda vardır.

[4] Kettânî, *Nazmu'l-Mutenasir*, s. 220-221

[5] İmam Ahmed b. Hanbel, I/112

[6] Sülemî, *Tabakâtü's-Sufiyye*, s. 2; Taberânî, *el-Mu'cemül-Vasit*, 5/65 (nr. 4113); Süyûtî, *ed-Dürrül-Mensûr*, 1/765; Heysemî, a.g.e., 10/63.

[7] İmam Gazâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Din*, c. III, s. 347.

[8] Mücadele, 22.

[9] İmam Gazâlî, a.g.e., c. III, s. 347-348.

[10] Nahî, 128

[11] İmam Gazâlî, a.g.e., c. III, s. 348.

[12] TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 01; sayfa: 60

[13] Yasin, 60

[14] En'am, 112

[15] Müslim, *Münafikûn* 67; Müsned, 3/314

[16] Muhyiddin ibn Arabî (k.s), *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye* [Fütühât], Nesreden: Osman Yahyâ-İbrâhim Medkûr, Kahire, 1392-1410/1972-1990, c. XI, ss. 266-383

Mümin Kul ve Dünyanın Hali

İman sahibi, dünyalık adamlar arasında bir garip kişidir. Zâhid olan, âhirette bir zavallı gibidir; çünkü onun arzusu âhiretin güzelliği değildir, efendisidir. İrfan sahibi ise, Zât-ı İllâhîden gayri her şeyi bir yana atar. Bazı iman sahipleri dünyada bir zindan hayatı yaşar. Rızık dar değildir. Çocukları mal içinde yüzer; etrafında dolaşır gülüşürler. Ama kendi iç âlemi hüznün içindedir. Dışından onlar gibi güler. İçi ise kederle doludur.

O insan dünyayı kalbi ile bilir, ne olduğunu anlar. Bu yüzden ona yol verir. Dünyanın tümüne birden yol vermez, sıra ile yapar. Birinci defa yol verir; bekler, bazı güçlüklerini yenebiliyorsa ikinci kısmını da bırakır. Buna da güçlü olduğunu anlayınca üçüncüsüne geçer ve bir daha kalbine koymamak üzere yol verir. Bütün varlığını öz âleme çevirir. Bu hâlinde samimidir. Samimiyeti sayesinde, Hakk Teâlâ'nın nuru bir anda varlığını sarar. Dünya ona:

"Beni niye bıraktın?" diye sorar.

"Bu gayet basit, senden daha iyisini buldum da, ondan..." deyince dünya bir daha sorar:

"Beni niçin bıraktın?" O da tekrar şöyle der:

"Sen sonradan yaratıldın; fânisin, ömrün ölçülüdür. Sana bir suret verilmiş. Dışın süslü, ama için bozuk. İç âlemin bir başka. Onu anlıyorum. Seni terk etmemin yegâne sebebi budur."

Pîr Abdülkâdir Geylânî (k.s)

Bu anlayışla o irfan sahibi, marifetin aslını bulur, hür olur. Dünyada gezdiği hâlde kalbini dünyadan alır; bir garip kişi olarak gezer. Zaman olur âhireti de bırakır, her şeyi bırakır.

Artık dünya o zâta hizmet eder. Dünyayı, bütün tebaası ile hizmet eder görür, sevinir. Bu hizmetten daha fazla hizmet istemez. İyi işler tutmak için dünyadan faydalanır. Kafiye ziynet eşyalarına gönül kaptırmaz. Hiç kimsenin yanına süslü olarak gitmez. Sebebi ise kimsenin dikkatini üzerine çekmemektir. Bu arada tek gayesi, Yaratan'ın gözüne girmektir. Büyük zâtlar bir şahsı severlerse ona hediyeler yağdırırlar, o bunu bilirdi. Ama esas maksadı hediye değil bizzat efendisi idi. Efendisinin sevgisini kazanmak, onun yegâne sevdiği idi. Efendisi onu sevince her şey onun olur. Kendi varlığı için seçer, her şey olur. Kendi varlığı için seçer, başkalarına vermez... O iman sahibi bunları iyi öğrenmiştir.

Rabb'ine dön. Bütün kalbinle O'na koş. Gelecek günün, geçmişin yanına bırak. Yarının gelmesini düşünme. İşlerini bugünde bitir. Yarın, sabah olduğunda, bu hayata veda etmiş olabilirsin.

Ey zengin, zenginliğin seni aldatmasın. Yarın, bütün malın telef olabilir; sen bir pula muhtaç fakir kişi olabilirsin.

Her şeyi bırak, hâlen bağlı olduğun şeylerin Hâlık'ı ile ol. O'na benzeyen yoktur. Kendini boş şeylerle avutmaya çalışma. Seni O'ndan gayrısı sevindiremez. Peygamber (s.a.s) Efendimiz şöyle buyurur:

“İman sahibi, Yaratan'ına kavuşuncaya kadar rahat yüzü göremez.”

Kullarla aran açıldığı zaman Hakk'la hoş olmaya bak; senin için seçtiğine itiraz etme. Hakk Teâlâ'nın işlerine sabırla bakan çok hikmetli lütuflarını görür. Her şey sabırla hallolur. Fakirlik hâline sabreden bir gün zengin olur. Fakirlik hâline sabır, para kazanmak yolunda çıkan güç işlere dayanmakla olur. İyi düşünülürse, peygamberlerin çoğu çobanlık etti. Ve velî kulların ekserisi kölelik yaptı.

Herhangi bir kul, Allah için gönlünü engin kılsa, o yükselir. Hakk için tevazu eden büyür. Aziz eden O'dur. Zelil eden O'dur. Yükselten ve yere batıran yine O'dur. Başarı veren ve işlerde kolaylık gösteren yine O'dur. Ne yazık ki, biz O'nun yüceliğine ermek için marifet sahibi olamıyoruz.

Ey yaptıkları işleri beğenenler, ne kadar cahilsiniz. O'nun başarı yardımı olmasa, siz nasıl o işleri yapardınız? O size yardım etmemiş olsaydı, ne oruç tutabilirdiniz, ne de namaz kılabilirdiniz. Şimdi, bulunduğunuz

hâl, şükür makamıdır; kendini beğenme makamı değildir. Kulların çoğu yaptığı ibadeti görür. Kulların övmesini bekler; ibadeti, dünyalık toplamak için yapar. Bunun sebebi, nefsi ve boş duygusu ile yapmasıdır.

Dünya nefislerin sevgilisidir. Âhiret ise kalplerin... Aziz ve Celil olan Hakk ise, sır âlemlerinin sevgilisidir.

Hükümler verildikten sonra, kalbinize yerleşir. Evvelâ bir şey için hüküm verilir. Sonra, yerine gider. Hakkında bir hüküm verilmeyen hiç bir şey makbul değildir. Her hükmü şeriat verir. Onda yer almayan şeyleri yapmak, dinden sapmaktır. Hakk Teâlâ'ya Kitap ve Sünnet kanadı ile uç, elini Peygamber'e vererek Hakk kapısından gir. Akıl danışmendin ve hocan O olsun. O'nun elini tutma; bırak saçlarını tarasın. O'na taarruzu bırak. Ruhlar âleminin terbiyecisi O'dur. Allah yolunu dileyenleri, o yetiştirir. Bütün yolcular, ilk seferlerini O'na tahsis ederler. Salih kulların şahı O'dur.

Bütün hâli, makamı ve ruhaniyet hâllerini o büyük Peygamber (s.a.s) kullar arasında böler. Bu vazifeyi Hakk Teâlâ O'na vermiştir.

Padişah tarafından gönderilen hediye, kumandan tarafından askere taksim edildiği bir vakiadır.

Allah'ı tevhid etmek bir ibadettir. Kulları Hakk'a ortak koşmak herkesin âdeti oldu. Sen âdeti bırak, ibadete devam et. Âdeti yıkarsan, senin için âdetlerin üstünde şeyler zuhur eder. Gayretli ol. Yanlış işlere karşı iyi duygu besleme, Allah Teâlâ da, seni o kötü şeylerden korur.

İç âlemini kötü hâlden al. Bugünkü perişan hâlini iyiye tebdil et. Bunu yapmayı arzu etmediğin zaman, Hakk Teâlâ seni bulunduğun hâlden zor kurtarır.

Bir âyet-i kerimede şöyle buyrulur:

“Allah hiçbir topluluğun halini değiştirmez; ancak onlar hallerinde bir değişiklik yapmadıkça.” (er-Ra'd, 13/11)

Nefsini ve yaratılmışları kalbinden çıkar. Yerlerini Hakk Teâlâ'nın varlığı ile doldur. Bu sayede sana tekvin sıfatı tecelli eder. Bu hâl gece namazı ve gündüz orucu ile gelmez. Kalp temizliği ve sır safiyeti ile gelir.

Bazı büyükler şöyle der: Oruç ve namaz, bazı yemekler için kullanılması zarurî sirke ve yeşillik gibidir; tam gıda sayılmazlar. Asıl gıda bunlardan başkası olur ki, o 'doğrudur'. Oruç ve namaz her şeyden önce var olmalıdır. Ama yalnız bunların oluşu yeterli sayılmaz. Hiç bir zaman doğruluğu elden bırakma. Namaz ve orucunu doğrulukla kılsa faydası olur. Yemeğini ye. Yemeği hoş yemek için onu renklendirmeye bak. Sofranı güzel hazırlarsan iştahla yemek yersin.

Doğru ol. Namazını kıl, orucunu tut. Bunlar senin için baş gıdadır. Gıdanı aldıktan sonra her yanını nurda yıka. Çünkü Hakk'a vasıl olma faslı başlıyor. Ona hazırlık için iç âlemini, yani kalbini temizle. Bu arada hayli uzun yolculuk başlayacaktır. Ülkeleri katdeceksin. Sana hayli güç vazife verilecek. Bölgeler sana teslim olacak. Bir kulun kalbi saf ve temiz olursa ona verilmeyecek şey yoktur. Hak yakınlığını benliğinde duyan zât, yeryüzünün sultanı olur. O kul, halkı Hakk'a davete memur edilmiştir. Onların ezasına sabırla karşı koymak vazifesidir. Hakk'a ve hakikate vakıf olan zât, yeryüzünde mevcut batıl işleri Hakk'a çevirmek için elinden geleni yapar.

O kul, halkı zengin etmek için mal dağıtır. O, bir kimseye iyilik yapınca sonsuz zengin olur.

Onun kalbi hikmetlerle doludur. Hakk Teâlâ'nın tecelisi, sâlih kullarının kalbini donatır. İrfan sahibi kulların iç âlemlerinde hikmet çağlayanları coşar. Arş ve ilim denizinden kaynaklar geçer. Oradan kaynaklar, ölü kalpleri diriltir. Hayata kavuşturur. Hakk'tan kaçan tenler, o çağlayan ve ırmaklar sayesinde diriliğe erer.

Ey evlat! Haram yemek kalbini öldürür. Helâl yemek ise varlığına can katar. Bir lokma vardır, kalbini karartır. Bir lokma vardır, derununa nurlar saçar. Bir lokma vardır, yiyince dünyaya dalarsın. Bir lokma vardır, yiyince bu âlemin ötesine geçersin. Ama bunlardan daha üstün bir lokma vardır ki, onu yiyen dünyayı da âhireti de bırakır. İşte bu lokma seni tabiatın Yarattığına ulaştırır.

Haram yemek, seni dünya ile uğraştırır, hataları sevdendir. Mubah olan şeyleri yemek, kalbi âhiret âlemine iter ve tâatla meşgul eder. Helâl yemek ise, Yaratan'a yaklaştırır. Bu yemekler irfan duygusu ile bilinir. Hakk Teâlâ için kalbinde irfan duygusu taşıyanlar, bunu benliklerinde sezerler.

Marifet kalpte olur. Defter ve kitaplarda olmaz. Bu marifet duygusunu Hakk Teâlâ verir. Kullar veremez. Bu duygunun kalbe yerleşmesi için Hakk'a ibadet etmek gerekir. Doğru olmak ve doğruluğu tasdik ettirmek irfan duygusunu arzulayan için çok önemlidir. Ayrıca fâni varlıkları kalpten atmak en lüzumlu bir iştir.

Sen, yalnız yemeyi, içmeyi vb. kötü arzularını tatmin etmeyi düşünmekte. Bu durumda sana irfan sahibi olmak nasıl nasip olur ki? Kaldı ki, yediğin ve içtiğini nereden temin etmek zorunda olduğunu bilmez olmuşsun.

Peygamber (s.a.s) Efendimiz bir hadîs-i şerifinde şöyle buyurur:

"Bir kimse ki, yediğini ve içtiğini nasıl elde ettiğini düşünmez, Hakk Teâlâ ona rahmet nazarı ile bakmaz. cehennemden hangi kapısından girerse girsin, düşünmez."

Kâinata var olan hiç bir şeye kalbini bağlama. Kalp yüzünü onlara tebessüm dahi ettirme. Seni Hak'tan alıkoyan olmasın. Halk seni alıp Hakk'tan kaçınmasın. Kullar arasına pek girme. Yalnız, kulları iyiye çağırarak için dilinin döndüğü ve onların anladığı kadar konuş. Ufak tefek hataları olursa itiraz etme, idare et. Onlarla iyi geçin. Peygamber (s.a.s) Efendimiz buyurur ki:

"İnsanlarla iyi geçinmek sadakadır."

Allah'ın sana verdiği iyi huyları kullara da öğret. Sana verilen güzel şeyleri onlara da ikram eyle. Onlarla iyi arkadaş ol. Yumuşak davran. Allah'ın kullarına karşı dik omuzlu olma.

Huylarını daima güzelleştir. Bütün işlerin Allah'ın emrine uygun olsun.

İnsanlar için iki önder vardır; biri ilim, diğeri ise hikmet taşır.

Kullar arasından çıkacak herhangi bir önder, ancak Hak kapısı yakınına götürebilir.

Senin için, iki kapı vardır; bunların ikisinden de geçmen lâzım: Hakk kapısı ve halk kapısı. Bunlara, dünya, âhiret kapısı da denebilir. Birini diğerinden ayırt etmek mümkün değildir. Yalnız, evvelâ Hakk kapısı, sonra halk kapısı gelir. Birinci kapıya geçersen, ikincisi kendiliğinden açılır. Kalbinden dünyayı atarsan ukba âlemine varabilirsin.

Hikmetler taşıyan öndere uyarsan, ilim deryası sahibine gidersin. Hakk'a marifet sahibi olmak istiyorsan halkın fâni varlığını kalbine koyma.

Anlatılanlar, derece derecedir. Biri diğerinin zıddıdır, iki zıt birleşemez. Bu zıtların arasını birleştirmeye yeltenme. Boşuna yorulursun; eline bir şey geçmez.

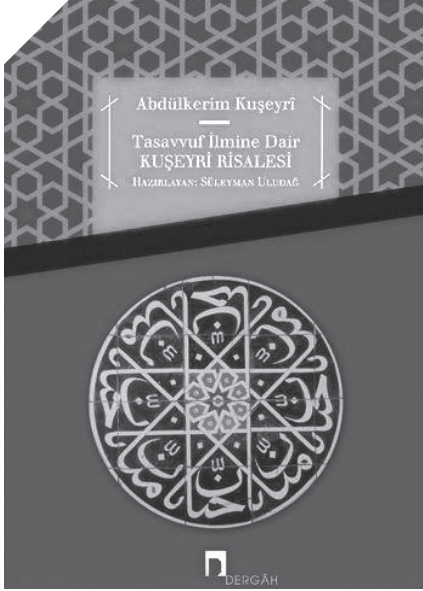
Kalp, Hakk'ın tecelli yeridir. Oraya, O'nun varlığından başkasını sokma. Düşün, melekler suret olan eve girmezler; Hakk Teâlâ putlarla doldurduğun kalbine nasıl tecelli eder? O'nun gayri olan her şey puttur. O putları kır ve kalbini temizle. O kez Hakk'ın tecellisini orada görürsün. Önceleri görmen kabil olmayan hikmetli şeyleri görmeye başlarsın; yeter ki kalbin temiz olsun.

Allah'ım, razı olduğun şeyleri yapmaya bizi ulaştır.

"Dünyada bize iyilik ver, âhirette iyilik ver, bizleri ateş azabından koru." (el-Bakara, 2/201)

Âmin!

KİTAP TANITIMI

Tasavvuf İlmine Dair KUŞEYRİ RİSALESİ

Hazırlayan : Süleyman Uludağ

Yayınevi : Dergah Yayınları

Son zamanlarda çokça tartışılan meselelerden biri de tasavvuf. Kimisi tamamen önyargılı, araştırma lüzumu bile görmeden tasavvufu reddederken, kimileri de sulandırıp insanın hayatına dokunan bir anlayıştan çok, rüyalar ve zuhurlara, kerametlere boğan bir algı ile yaşadığını sanıyor tasavvufu. Maalesef bazıları da Kuran ve sünnetten bi haber, şeriata aykırı olan bir yol tutmuş ve adını da tasavvuf koymuş.

'Masiva (Allah Taala'nın dışında her şey) ile kalbi rabıta (ilgi) yi kesmek ve her an Allah'ın huzurundaymış gibi davranmak' şeklinde tarif edilen tasavvuf, İslami ilimler arasında 'çok yönlülük' açısından müstesna bir hüviyete sahiptir. Kuşeyri bu hüviyeti aksettirmeye çalışan müelliflerin başında gelmektedir.

Kuşeyri Risalesini hazırlarken mutasavvuflara ve onların görüşlerine, şeriata uydukları ölçüde kıymet vermiş, bunun yanında tasavvufun umumi istilahlarını, tasavvuf ehlinin mâkam ve hallerini, müritlerin uyması gereken hususları (adâbü'l müridin) şeriata uygun bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Bunu yaparken birinci derecede ayet ve hadislerle yer vermiş, ardından bu konuda güvenilir mutasavvıfların görüşlerini sıralamıştır. Bu açıdan elinizdeki Risale, Kuşeyri'den önceki tasavvufi hayatın bir özeti olduğu gibi, Gazali başta olmak üzere kendisinden sonra bu sahada fikir yürüteceklere de ışık tutmuştur.